

Teemankulku aikuisten S2-oppijoiden teksteissä

Meri Punkari
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kieli
Sivuainetutkielma
Toukokuu 2012

Tampereen yliopisto
Suomen kieli
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

PUNKARI, MERI: Teemankulku aikuisten S2-oppijoiden teksteissä

Sivuainetutkielma, 50 sivua
Kevät 2012

Tutkielmassa tarkastellaan aikuisten suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä ilmenevää temaattista rakennetta eli niitä tapoja, joilla kirjoittajat kuljettavat teksteissään teemoja, ts. tuttua, lukijan tiedossa tai pääteltävissä olevaa informaatiota, ja toisaalta reemoja, uutta informaatiota. Tarkastelukohteena on niin ikään se, miten Yleisten kielitutkintojen taitotasolle 3 ja 4 arvioidut tekstit eroavat teemankulultaan.

Tutkimusaineistona on Yleisten kielitutkintojen suomen kielen korpus ja siinä keskitason eli taitosojen 3 ja 4 kirjoittamisen osakoe. Mukana on yhteensä 80 tekstiä äidinkielenään arabiaa, kiinaa, venäjää ja viroa käyttäviltä kirjoittajilta. Temaattisen rakenteen koherenttius korreloi tekstin sujuvuuden ja ymmärrettävyyden kanssa. Temaattisen rakenteen selvittäminen avaa siis osaltaan vaikutelmaa viestin välittymisestä, joka on yksi oleellisimmista Yleisten kielitutkintojen arviointikriteereistä keskitason (taitotason 3) kirjoittamisen osakokeessa. Tutkimuksen perusteella juuri taitotasolla 3 teeman kuljettamisen loogisuus voi kompensoida kieliopillisesti ja leksikaalisesti heikkoa/ epätarkkaa kielitaitoa – ja mahdollistaa kyseisen arvosanan.

Taitotasolla 3 on vielä tyypillistä rakentaa teksti kokonaan yhden tai kahden, läpi koko tekstin teemana toistuvan lekseemin varaan (jatkuva teema), mikä tekee tekstistä paikoin luettelomaisen. Toisaalta myös kontekstistaan irrallisia tai täysin tulkinnallisia teemoja on ainoastaan taitotasolla 3, mikä implikoi kirjoittajan kyvyttömyyttä kielellistä asioiden välisiä suhteita. Taitotasolla 4 esiintyy niin ikään paljon jatkuvan teeman käyttöä, mutta yleensä yhdistettynä ns. lineaariseen teemaan, joka etenee edellisen lauseen reemasta seuraavan lauseen teemaksi. Lineaarisesti etenevä teema onkin taitotasolla 4 yleisin. Lisäksi teemana toistuvaan tarkoitteeseen viitataan monipuolisemmin, esimerkiksi pro-sanoilla. Tekstin temaattinen rakenne on taitotasolla 4 yleensä suhteellisen selkeä ja loogisesti etenevä, mutta teeman kehittelyä ei juurikaan tapahdu, mikä ilmenee tekstien sisällöllisenä suppeutena.

Sanajärjestyksestä ei vielä keskitasolla juurikaan osata käyttää asioiden korostamisessa ja painotusten esiintuomisessa. Sen sijaan aikaan ja paikkaan viittaavien adverbien käyttäminen esikentän sidossanoina näyttäisi onnistuvan luontevasti molemmilla taitotasolla. Myös metatekstin käyttäminen tekstin strukturoimiseen ja temaattisen koherenssin luomiseen on yleistä molemmilla taitotasolla.

Avainsanat: S2, teema, reema, koherenssi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen taustaksi.....	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusmenetelmät.....	2
1.3 Tutkimusaineisto.....	3
2 YLEINEN KIELITUTKINTO.....	7
2.1 Lähtökohtana toiminnallinen kielitaito.....	7
2.2 Arvioinnista.....	9
2.3 Kirjoitustaidon yleiskuvaukset taitotasoilla 3 ja 4.....	10
3 TEEMA–REEMA-ANALYYSI.....	12
3.1 Funktionaalinen lauseenjäsennys.....	12
3.2 Teeman kuljettamisen tyyppejä.....	14
3.3 Teemojen ja reemojen yhdistyminen.....	16
4 TEEMANKULKU.....	17
4.1 Merkintätapoja.....	17
4.2 Jatkuva teema	17
4.3 Lineaarinen teema.....	23
4.4 Jakautuva reema ja jakautuva teema.....	29
4.5 Päätelvä teema.....	33
4.6 Epämääräinen teema.....	38
4.7 Muu tekstiä jäsentävä aines.....	39
5 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	42
5.1 Taitotasojen 3 ja 4 vertailua.....	42
5.2 Taustamuuttujien vaikutus.....	44
5.3 Lopuksi.....	47
LÄHTEET.....	48

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaksi

Tutkimukseni kysymyksenasettelu liittyy Yleisten kielitutkintojen kielitaitokäsitykseen, arvioinnin periaatteisiin sekä omaan rooliini Yleisten kielitutkintojen suomen kielen arvioijana. Yleiset kielitutkinnot pohjautuvat funktionaaliseen kielitaitokäsitykseen, joten myös arvioinnin lähtökohdat ovat erityyppiset kuin perinteisessä, kieliopilliseen korrektiuteen perustuvassa arvioinnissa (Yleistä kielitutkinnoista tarkemmin luvussa 2). Etenkin yleisimmin suoritettulla kielitaitotasolla 3 kirjoittamisen osakokeen arvioinnissa korostuu se, miten tehtävänannossa määritelty ja kirjoittajan tarkoittama viesti välittyy lukijalle. Koska kieliopillinen korrektyys tai leksikaalinen tarkkuus eivät ole määrääviä arviointikriteereitä, halusin selvittää tarkemmin, mistä syntyy vaikutelma viestin välittymisestä ja missä tapauksissa vaikutelma on päinvastainen. Tekstin viestinnällisen rakenteen avaamiseksi käytän teema–reema-analyysyä.

Ylemmillä taitotasolla, esimerkiksi jo taitotasolla 4, vaaditaan tasoa 3 tarkempaa rakenteiden hallintaa, sanastollista tarkkuutta sekä idiomaattisuutta. Edistyneen kielitaidon tasoilla 5 ja 6 funktionaalisuus ei tarkoitakaan enää pelkästään viestintätehtävästä selviytymistä, vaan funktionaalisuus näkyy enemmänkin autenttisia viestintätilanteita vastaavien tehtävien sisällöissä. Näin ollen juuri taitotasot 3 ja 4 ovat tutkimukseni kannalta mielenkiintoisia, koska viestinnällisen rakenteen analyysi todentaa mahdollisesti myös niitä eroja, jotka mahdollistavat korkeamman "arvosanan".

Tutkielmani koostuu taustoittavasta osiosta, aineiston analyysistä esimerkkeineen sekä tuloksia kokoavasta osiosta. Luvussa 2 kuvaan Yleisen kielitutkinnon kielitaitokäsitystä sekä arviointiperiaatteita. Luvussa 3 esittelen tutkielman teoreettista viitekehystä, mm. analyysiosiossa käyttämäni teemankulun luokittelua. Luku 4 käsittää varsinaisen tutkimusosuuden. Luvussa 5 esittelen tulokset kootusti taitotasoinen sekä pohdin taustamuuttujien, kuten oppijoiden äidinkielen ja koulutuksen mahdollista vaikutusta tuloksiin.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni aiheena on teemankulku aikuisten suomi toisena kielenä -oppijoiden teksteissä. Tarkoitus on selvittää tekstien temaattista rakennetta kartoittamalla sitä, millä keinoilla kirjoittajat jäsentävät kirjoitelmissaan uutta ja entuudestaan tuttua tietoa. Entuudestaan lukijan tiedossa olevaa (ns. annettua) informaatiota kutsutaan teemaksi, uutta tietoa reemaksi (esim. VISK 2005: §1370).

Teemojen ja reemojen etenemistä tekstissä, niiden liittymistä toisiinsa ja toisaalta tekstin pääteemaan kutsutaan tekstin informaatorakenteeksi (VISK 2005: §1370), tekstin tematiikaksi (Enkvist 1978: 30, 56) tai teemaprogressioksi (Daneš 1974: 114). Tässä työssä käytän termiä teemankulku, jolla viitataan tutkimukseni keskiössä oleviin teeman kuljettamisen tapoihin. Teema-analyysi on aina yhteydessä myös reemoihin, joten käytän edellä mainittuja termejä puhuessani yleisesti tekstin viestinnällisestä rakenteesta. Informaatio-sanalla viitataan tietoon, jota teemat ja reemat kuljettavat.

Informaation jäsentely ja sijoittaminen lauseeseen ovat oleellinen osa kirjoitetun kielen taitoa ja se, miten informaatiota kuljetetaan, vaikuttaa mm. tekstin sujuvuuteen, ymmärrettävyyteen ja koherenttiuteen. Teemankulun tutkiminen tuntuukin perustellulta tutkimuksen lähtökohdalta, sillä sen kautta on mahdollista tutkia viestinnällistä rakennetta kokonaisuutena sekä selvittää niitä tekijöitä, jotka luovat sujuvuuden vaikutelmaa. Temaattisen rakenteen tarkasteleminen osoittaa myös sen, miten tekstit vaativat lukijaltaan monenlaista päättelyä.

Tutkimusmetodini on tekstilähtöinen eli hyödynnän teoreettista viitekehystä niiden piirteiden osalta, joita korpuksen avulla saan selville. Teema–reema-analyysin (kts. luku 3) pohjalta selvitän seuraavia kysymyksiä:

- Miten kirjoittajat kuljettavat teemoja ja reemoja teksteissään; miten teksteissä esitetyt asiat rakentuvat aiemmin esitetyn pohjalta, miten teemat liittyvät tekstin pääteemaan ja millaisissa semanttisissa suhteissa teemat (ja reemat) ovat toisiinsa.

- Mitä ensisijaisia teeman kuljetuksen tapoja käyttävät kielenoppijat, joilla valmiudet ilmaista koherenttiutta ovat vielä rajalliset?
- Missä määrin Yleisen kielitutkinnon keskitason arvosanat 3 ja 4 eroavat informaattiorakenteeltaan; lisääntyvätkö – kuten oletan – arvosanan 4 saaneilla erityyppiset teeman kuljettamiseen liittyvät ratkaisut? Korkeampaan arvosanaan liittynee taito painottaa, nostaa esiin sekä esittää asioiden välisiä suhteita monipuolisempien keinojen avulla.
- Onko taustatekijöillä, kuten koulutuksella tai äidinkielellä, mahdollisesti vaikutusta tekstin temaattiseen rakenteeseen?

1.3 Tutkimusaineisto

Aineistona käytän Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston ylläpitämää Yleisten kielitutkintojen suomen kielen korpusta ja siinä keskitason eli taitotasojen 3 ja 4 kirjoittamisen osakoetta. Yleiset kielitutkinnot ovat aikuisille suunnattuja kielitutkintoja, joita käytetään esimerkiksi työtä, opiskelua tai kansalaisuuden hakemista varten. Kielitutkinnot suoritetaan perus-, keski- ja ylimmällä tasolla. Osallistujan on itse valittava, minkä tasoiseen testiin hän osallistuu. Perustason testi kohdistetaan taitotason asteikolle 1–2, keskitason testi tasoille 3–4 ja ylimmän tason testi tasoille 5–6. (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011: 5.)

Keskitaso on se kielitaidon taso, jota Yleisissä kielitutkinnoissa suomen kielen osalta yleisimmin suoritetaan. Vuonna 2011 suomen kielen Yki-testiin osallistui 4875 kokeilasta, joista 4562 suoritti keskitason koetta (Ahola 2012). Keskitason testin suosiota selittää se, että esimerkiksi Kansalaisuuslaissa (2003:359) säädetään Suomen kansalaisuutta hakevien kielitaitovaatimukseksi Yleisten kielitutkintojen yleistaitotaso kolme. Keskitason testi sopii esimerkiksi lukion oppimäärän suorittaneille tai muuten pidemmälle edistyneille aikuisille, jotka käyttävät oppimaansa kieltä jonkin verran niin

vapaa-aikana kuin työssäkin mutta eivät pysty vielä esiintymään asiantuntijoina tai muissa vastuutehtävissä vieraalla kielellä. Heidän kielentuntemuksensa ja kielitaitonsa ovat silti jo melko monipuolisia. (www.oph.fi/yleiset_kielitutkinnot.)

Yleisten kielitutkintojen korpus (Yki-korpus) on koottu testitilanteesta tuotetusta materiaalista ja osallistujien antamista taustatiedoista. Korpus koostuu kvantitatiivisesta ja kvalitatiivisesta aineistosta. Kvantitatiivinen aineisto sisältää testinsuorittajien saamat tasoarviot ja taustatiedot. Taustatietolomakkeessa kysytään muun muassa tutkinnon suorittaneen äidinkieltä, ikää, sosioekonomista asemaa, kielen opiskeluaikaa, testikielen käyttötaajuutta sekä syytä suorittaa Yleinen kielitutkinto. Taustatietolomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista, joten sitä ei ole välttämättä saatavilla kaikilta suorittajilta. Kvalitatiivinen aineisto sisältää testin suorittajien puhumisen ja kirjoittamisen suorituksia, jotka ovat vastauksia toiminnalliseen kielitaitokäsitykseen perustuviin tehtäviin. (<http://yki-korpus.jyu.fi>.)

Koe jakaantuu kolmentyyppisiin teksteihin: Ensimmäisessä osiossa tehtävänantona on tuttavallinen teksti, joka yleensä on kirje tai sähköpostiviesti. Toisessa kirjoittamisen osiossa testataan muodollista kirjoittamista, tehtävänantona on tavallisesti jokin asiakaspalvelutilanne. Kolmas osio sisältää pidempää tekstiä vaativan tehtävän, joka on yleensä mielipideteksti, kuvaileva tai kertova teksti. Rajaani aineistoni koskemaan nimenomaan kolmatta osiota eli tuotoksia, jotka käsittävät pidempiä ja itsenäisempiä tekstejä kuin kaksi muuta tehtävänantoa. Tämä on tutkimusaiheeni kannalta relevanttia, jotta saan kultakin kirjoittajalta mahdollisimman pitkän ja yhtenäisen tekstin, jossa temaattinen rakenne on havaittavissa. Tutkimukseni kohteeksi valikoituneet kirjoitukset ovat tekstityypiltään otsikkopohjaisia mielipidetekstejä. Tekstien otsikot/ tehtävänannot eivät kuitenkaan näy korpuksessa, joskin kokelaat itse ovat usein kirjoittaneet otsikon näkyviin kirjoitelmansa alkuun. Yleisten kielitutkintojen perusteiden (2011: 8) mukaan tehtävät saattavat sisältää myös oheismateriaalia. Yleensä kirjoittajaa ohjataan keskitasolla esimerkiksi pohdintakysymysten avulla. Myöskään tämä ei näy korpuksessa.

Yki-testin kirjoittamisesta saatu arvosana koostuu kolmen tekstin keskiarvosta. Yksittäisten tekstien arvot eivät näy korpuksessa, joten on mahdollista, että aineis-

tossani on tekstejä, jotka on arvioitu < 3 tai > 4 (alle 3 tai yli 4). Tämä ei kuitenkaan ole oleellista tutkimustulosteni kannalta.

Oppijoiden äidinkieliä valitessani kriteereinä olivat Suomessa puhuttavien kielten yleisyys sekä rakenteellinen erilaisuus. Näin mukaan valikoituivat venäjä, viro, arabia ja kiina. Aineisto käsittää yhteensä 80 tekstiä, jotka on valittu tasapuolisesti niin, että 40 tekstiä on valittu taitotasolta 3 ja 40 tekstiä taitotasolta 4. Tekstit on valittu sattumanvaraisesti, kuitenkin niin, että luettelomaiset sekä erityisen suppeat tekstit on jätetty pois. Pyrin siihen, että kustakin kielestä olisi mukana yhtä paljon tekstejä molemmilta taitotasoilta ja että tekstien jakauma sukupuolen mukaan olisi mahdollisimman tasavertainen, vaikka kirjoittajan sukupuoli ei varsinaisen tutkimuskriteerini olekaan.

Arabian ja kiinan kielissä jakauma ei täysin toteutunut, kuten alla olevasta taulukosta käy ilmi. Arabiankielisten naisten suorituksia on Yki-korpuksessa ylipäättään varsin vähän. Kiinaa äidinkielenään puhuvien tilanne sitä vastoin oli päinvastainen, sillä naisten suorituksia oli Yki-korpuksessa huomattavasti enemmän kuin miesten. Kuitenkin taitotasolle 4 oli arvioitu vain yksi mieskokelas ja viisi naiskokelasta. Jotta molempien taitotasojen tekstejä olisi yhtä monta, täydensin tason 4 tekstejä äidinkielenään viroa ja venäjää puhuvien kokelaiden suorituksilla (yht. 4 kpl). Taitotasolla 3 on siis yhteensä 17 naiskokelaan ja 23 mieskokelaan tekstiä ja taitotasolla 4 vastaavasti 23 nais- ja 17 miespuolisen kirjoittajan tekstiä.

Äidinkielen mukaan aineisto jakautuu seuraavasti:

Taitotaso 3	Taitotaso 4
äidinkieli venäjä	äidinkieli venäjä
– naiset: 5 tekstiä	– naiset: 7 tekstiä
– miehet: 5 tekstiä	– miehet: 5 tekstiä
äidinkieli viro	äidinkieli viro
– naiset: 5 tekstiä	– naiset: 6 tekstiä
–miehet: 5 tekstiä	–miehet: 6 tekstiä

Taitotaso 3

äidinkieli arabia

– naiset: 2 tekstiä

– miehet: 8 tekstiä

äidinkieli kiina

– naiset: 5 tekstiä

– miehet 5 tekstiä

Taitotaso 4

äidinkieli arabia

– naiset: 5 tekstiä

– miehet: 5 tekstiä

äidinkieli kiina

– naiset: 5 tekstiä

– miehet: 1 teksti

2. YLEINEN KIELITUTKINTO

2.1 Lähtökohtana toiminnallinen kielitaito

Opetushallituksen Yleisten kielitutkintojen perusteet -oppaassa (2011: 5) testin lähtökohta määritellään lyhyesti: ”Yleisten kielitutkintojen tulee mitata aikuisen toiminnallista kielitaitoa. Käsite toiminnallinen kielitaito viittaa siihen, miten luontevasti ja sujuvasti henkilön on suoriuduttava eri tehtävistä ja tilanteista, joissa vaaditaan kielen ymmärtämistä ja käyttämistä”. Osallistujien toiminnallista kielitaitoa selvitetään neljällä kielitaidon osa-alueella, jotka ovat puheen ymmärtäminen, puhuminen, tekstin ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Eri kielten tutkinnot ovat vertailukelpoisia siten, että taitotaso vastaa samanlaista toiminnallista kielitaitoa eri kielissä. Tutkintojen sisältö on määritelty Yleisten kielitutkintojen perusteissa kuvattujen aihealueiden ja kielenkäyttötarkoitusten mukaan.

Toiminnallisesta kielitaidosta puhuttaessa käytetään yleisesti ns. kommunikatiivisen kompetenssin käsitettä. Se tarkoittaa niin kielitiedon, kognitiivisten, affektiivisten kuin sosiokulttuuristenkin tietojen yhdistelmää (Alho & Kauppinen 2008: 13). Kommunikatiivisen kompetenssin käsitettä on tietävästi ensimmäisenä käyttänyt Dell Hymes (1972) teoriassaan, jossa tehdään ero kieliopilliseen taitoon sekä taitoon käyttää kieltä tiettyihin sosiaalisiin tilanteisiin sopivalla tavalla. Hymesin käsitettä ovat edelleen kehittäneet mm. Canale ja Swain (1980) sekä Bachman ja Palmer (1996), joiden mukaan oppijan kommunikatiivinen kompetenssi rakentuu tasavertaisesti niin kieliopillisen- ja sosiolingvistisen kompetenssin kuin kommunikaatiostrategioidenkin varaan. (Canale & Swain 1980: 27.)

Jo 60-luvulta lähtien on tutkittu kieliopillisen ja kommunikatiivisen kielenopetuksen lähestymistapoja ja tuloksia kielitaidon kehittymisen näkökulmasta. Kieliopillinen lähestymistapa tarkoittaa lingvistiikkaan keskittyvää opetusta, ts. fonologisille, morfologisille ja syntaktisille malleille sekä leksikaalisille yksiköille perustuvaa lähestymistapaa. Kommunikatiivisen lähestymistavan perustana sen sijaan ovat viestintätilanteet: anteeksi pyytäminen, kutsuminen, lupaaminen jne. (Canale & Swain 1980: 2.) Kommu-

nikatiivisen kompetenssin kehittymisen peruslähtökohtana ovat aina oppijan kommunikatiiviset tarpeet. Toisen kielen oppijalla täytyy olla mahdollisuus osallistua mielekkääseen, autenttiseen ja aitoja tarpeita vastaavaan vuorovaikutukseen natiivikielensä käyttäjien kanssa. Tähän kuuluu kiinteästi myös sosiokulttuurinen tieto niin kohdekielensä kuin kulttuurisista kielenkäytön normeistakin. (Canale & Swain 1980: 27.)

Aalto, Mustonen ja Tukia (2009: 403–404) muotoilevat funktionaalisen toisen kielen opetuksen tavoitteet siten, että "opetuksen tulisi voimauttaa oppija toimimaan kielitaidollaan ja ylittämään sen rajoja". Koska kieltä opitaan useissa eri oppimisympäristöissä useista eri lähteistä, on opetuksenkin vastattava kieliympäristön tarpeita. Myös rakenteiden opettamisen tulisi vastata oppijan kielenkäytön tarpeita; funktionaalisen kielitaitokäsityksen mukaan yksinkertaisia rakenteita ei ole mielekästä opettaa eikä oppia automaattisesti ennen muodoltaan kompleksisempia rakenteita. Itselle merkityksellisten asioiden ilmaiseminen vaikuttaa rakenteen oppimisen helppouteen tai vaikeuteen. Parhaimmillaan opetus vastaakin oppijan arjen tarpeisiin ja auttaa jäsentämään ja syventämään luokan ulkopuolelta opittua.

Toiminnallisen kielitaidon ajatus on lähtökohtana myös *Eurooppalaisessa viitekehyksessä* (2003), joka perustuu Euroopan neuvoston kielipoliittiseen ohjelmaan ja jonka tarkoitus on luoda yhteiset suuntaviivat EU-alueen kielinopetukselle. Yleiseurooppalainen viitekehys on kattava, kielitaidon kaikki osa-alueet huomioon ottava kriteeristö, joka käsittää niin oppimisen, opettamisen kuin arvioinninkin. Yleisten kielitutkintojen kriteeristö eri taitotasoille sekä tutkinnon yleiset periaatteet kielitaitokäsityksestä noudattavat viitekehyksessä määritellyt suuntaviivoja (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2002: 7).

Toiminnallisessa lähestymistavassa kielitaitoon kielenkäyttäjät ja -oppijat nähdään ensisijassa sosiaalisina toimijoina. Heillä on sosiaalisessa ympäristössä toimiessaan tiettyjä tehtäviä, joita suorittaessaan yksilöt käyttävät taitojaan tarkoituksenmukaisesti saavuttaakseen tiettyjä tavoitteita. Kielenkäytön strategiat ovatkin Eurooppalaisessa viitekehyksessä tasavertaisessa asemassa muiden kielitaidon osa-alueiden kanssa. Lisäksi toiminnallinen lähestymistapa ottaa huomioon ihmisen kognitiiviset, emotionaaliset ja

tahtotoimintaan kuuluvat voimavarat sekä koko sen erityiskykyjen kirjon, jota yksilö sosiaalisena toimijana soveltaa. (Eurooppalainen viitekehys 2003: 28.)

Erityisesti kirjoittamistehtävää koskevilla tutkimuksilla on kiinnitetty huomiota siihen, että tehtävän pitäisi vastata niitä kirjoitustarpeita, joita kirjoittajalla on omassa elämässään. Tehtävän on lisäksi oltava sellainen, että se yleensäkin mahdollistaa osaamisen osoittamisen eli että aiheesta sekä ohjeen sisällössä ja kieliasun muotoilussa otetaan mahdollisimman hyvin huomioon kulttuuritekijät. (Tarnanen 2002: 34.) Tehtävän arvioinnissa kiinnitetään huomiota ennen kaikkea siihen, miten hyvin oppija suoriutuu tehtävän viestinnällisistä vaatimuksista. Oppijan hyvät kommunikatiiviset valmiudet eivät toiminnallisen kielitaitokäsityksen mukaan tarkoita samaa kuin kielipillisesti korrekti, kohdekielenmukainen kielenkäyttö, joskin toki ylimmillä kielitaidon tasoilla arvioinnissa edellytetään myös kielipillisesti korrektia rakenteiden hallintaa.

2.2 Arvioinnista

Yleisten kielitutkintojen kirjoittamisen osakoetta arvioidaan vähintään kahden erityyppisen tehtävän perusteella. Huomiota kiinnitetään sisällön ymmärrettävyyteen ja kielen luontevuuteen sekä ylempillä taitotasoilla erityisesti tilanteeseen sopivuuteen. (www.oph.fi/yleiset_kielitutkinnot.) Arviot kielitaidosta annetaan kuusiportaisen taitotasoasteikon avulla, joka on yhteismitallinen yleiseurooppalaisen viitekehysten taitotasoasteikon kanssa. Yleiset kielitutkinnot laaditaan niin, että kielitaitoa arvioidaan samankaltaisissa tilanteissa, joita kielenkäyttäjät erilaisissa viestintätilanteissa kohtaavat. Suoritukset arvioidaan arviointiperusteiden mukaisesti, ja osallistujille annetaan todistus, jossa on numeerisesti ilmaistu kielitaitoprofiili eli erillinen taitotasoarvio kaikista neljästä osakokeesta. (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011: 5.)

Bachmanin ja Palmerin (1996: 58–59) kielen testauksen mallissa, joka on tunnistettavissa myös Yki-testauksen linjauksista, korostetaan testitilanteen ja autenttisen kielenkäyttötilanteen (target language use -domain) vastaavuutta. Testin tulisi olla kielenkäyttötilanne, johon testintekijä todennäköisesti joutuu myös testitilanteen ulkopuolella ja jossa

kokelas pyrkii saavuttamaan tietyn päämäärän annetussa kontekstissa. Näin siis myös testimäisessä arvioinnissa korostetaan funktionaalisuutta ja autenttisuutta.

Konstruktivistisen käsityksen mukaan arvioinnissa tuotetaan tulkinta, jossa tosiasiat ja arvot liittyvät erottamattomasti yhteen. Arvioinnissa ei tavoitella yhtä totuutta, vaan totuuksia ja todellisuuksia on useita. Näin ollen arviointi on arvosidonnaista ja myös aina jossain määrin subjektiivista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei arvioinnin perustana voisi olla yhteisiä käsityksiä arvioitavasta ilmiöstä, vaan nimenomaan erilaiset arvostukset neuvotellaan yhteiseksi arviointipohjaksi, joka luo arvioinnille tietoisesti harkitun ja uskottavan pohjan. (Tarnanen 2002: 16–17.)

Tutkintosuoritusten arvioijina toimivat koulutetut arvioijat. Arvioinnin yhdenmukaisuutta tuetaan jatkuvan koulutuksen, arviointityöstä saatavan palautteen ja tilastollisten analyysien avulla. (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011: 8.) Arviointia edeltää joka kerta arvioitsijoille yhteinen ja pakollinen arvioijakoulutus, jossa määritellään yhteiset arviointikriteerit keskustellen ja suorituksia yhteisesti arvioiden. Tavoitteena on saada arvioitsijat jakamaan samanlainen käsitys tietynlaisesta suorituksesta ja täten yhdenmukaistaa arviointia ja arvioijan sisäistä johdonmukaisuutta. (Tarnanen 2002: 17.)

2.3 Kirjoitustaidon yleiskuvaukset taitotasolla 3 ja 4

Kirjoittamisen osakokeessa kirjoitetaan kolme erityyppistä tekstiä, esimerkiksi viesti, kirje, mielipideteksti, valitus tai hakemus (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2011: 8). Arvioitsijat saavat jokaisella arviointikerralla eri kirjoittamisen osa-alueita (esimerkiksi tarkkuus, sidosteisuus yms.) kuvaavat kriteerit kullekin taitotasolle. Tämä kriteeristö on luottamuksellinen. Taitotasojen yleiskuvaukset kielitaidon eri osa-alueilta sen sijaan ovat saatavilla. Kirjoitustaitoa koskevat yleiskuvaukset taitotasolle 3 ja 4 ovat opetushallituksen Yleisiä kielitutkintoja koskevien verkkosivujen (www.oph.fi/yleiset_kielitutkinnot) mukaan seuraavat:

3 Pystyy kirjoittamaan yksinkertaista, yhtenäistä tekstiä tavallisista aiheista. Teksti on sisällöltään ymmärrettävää, mutta jotkin epäselvät ilmaukset ja epäjohtonmuokaisuudet katkaisevat kuitenkin paikoin lukurytmin.

Hallitsee melko hyvin peruskieliopin keskeiset rakenteet. Osaa muodostaa yleisimmät lausetyypit ja käyttää myös pidempiä ilmauksia. Vaikka rakenteissa saattaa esiintyä epätarkkuutta ja kieliopin hallinta on vielä ajoittain epävarmaa, virheet eivät estä kommunikointia.

4 Pystyy kirjoittamaan sekä yksityisiä että puolivirallisia tekstejä ja esittämään ajatuksiaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Pystyy ilmaisemaan näkökantansa suhteellisen laajasti sekä korostamaan esityksessään keskeisiä seikkoja. Tekee eron virallisen ja epävirallisen kielimuodon välillä, mutta epäluonteivia ilmauksia saattaa esiintyä satunnaisesti.

Hallitsee jokseenkin kaikki peruskieliopin rakenteet hyvin. Tuntee myös joitakin monimutkaisia rakenteita, mutta niiden käyttö on vielä kaavamaista. Kieliopillisia virheitä ja epätarkkuutta esiintyy vielä ajoittain harvinaisten ja monimutkaisten rakenteiden käytössä.

3 TEEMA–REEMA-ANALYYSI

3.1 Funktionaalinen lauseenjäsennys

Tekstintutkimuksessa lauseen informaatorakenteeksi sanotaan informaation annoste-
luun ja kuljettamiseen liittyvää jäsennystä: mihin informaatio liittyy, mitä pidetään
annettuna eli lukijan tiedossa olevana informaationa esimerkiksi aikaisemman mainin-
nan perusteella, mikä on varsinaista uutta informaatiota ja miten uudesta tulee annettua
(VISK 2005: §1370). Informaatiokulkua selittää oleellisesti teema–reema-jäsennys;
tutusta tiedosta käytetään nimitystä teema ja uudesta tiedosta nimitystä reema. Teema
on siis se, mistä lause puhuu, ja reema se, mitä teemasta sanotaan (VISK 2005: §1308).
Teema–reema-analyysi juontaa juurensa funktionaaliseen kieliopintutkimusperintee-
seen, jota edustavat ns. Prahan koulukunta (esim. Daneš 1974, Firbas 1992 [1987]) sekä
systeemifunktionaalinen kielioppi (esim. Halliday 2004 [1985]).

Niin Halliday (2004: 38) omassa funktionalistisessa teoriassaan kuin Prahan koulukun-
nan piirissä kehitelty ns. funktionaalisen lauseperspektiivin (functional sentence
perspective, FSP) -teoriakin näkee teemassa ja reemassa olevan periaatteessa kyse
lauseenjäsennyksestä, mutta ei perinteisessä mielessä, jossa lause jäsennetään sanojen
kieliopillisten tehtävien kautta. Funktionaalisisessa teoriassa teema ja reema mielletään
lauseen tekstuaaliseksi jäsennykseksi ja sitä tarkastellaan osana tekstiä tai puhetta.
Lauseenjäsennys (ja sanajärjestys) siis määräytyvät lauseen tekstiyhteydestä. (Daneš
1974: 107–109.)

Funktionaalinen lauseperspektiivi etenee tekstissä kahdella tasolla: Ensimmäisen tason
muodostaa vastakohtapari annettu ja uusi informaatio, joka sisältää tekstuaalisen ja ti-
lanteeseen sidotun ympäristön. Informaation jäsentymisen annetun ja uuden välillä ra-
kentuu erilaisista koheesioelementeistä. Toisen tason muodostaa teemojen ja reemojen
jäsentymisen. Niin Halliday (2004: 108–109) kuin Daneškin (1974: 106–108)

käsittelevät "tasoja" erillään¹, mutta molemmat toteavat niiden vastaavan pääperiaatteeltaan toisiaan.

FSP -teoriassa puhutaan lauseen "kommunikatiivisesta dynamismista", kun tarkoitetaan lauseiden informaatioarvoa. Informaatioarvo korreloi useimmiten teema–reema-jäsenyksen kanssa niin, että teema ilmaisee annettua ja reema uutta informaatiota. Kommunikatiivinen dynaamisuus ei kuitenkaan aina jakaudu selkeästi vaan voi vaihdella lauseen eri elementeissä. Juuri se, että teema ei aina kannaa annettua informaatiota, saa jotkut tutkijat käsittelemään annettua informaatiota ja teemaa toisistaan erillisinä. (Daneš 1974: 107–108.)

Puheessa teema merkitään yleensä intonaatiolla. Tämä on erityisen yleistä silloin, kun teemana on jokin vähemmän odotuksenmukainen elementti, esimerkiksi adverbiaali tai nomini, joka ei ole subjekti. Tosin myös tavallisissa subjekti teemoissa äänensävyllä korostetaan teeman ja reeman liitoskohtaa. (Halliday 2004: 67.)

Kaikissa kielissä lauseella on viestin välittämisen luonne; lauseella on jokin tehtävä diskurssissa. Hallidayn (2004: 64) mukaan lauseen temaattinen rakenne muodostaa niin ikään sen viestinnällisen rakenteen. Eri kielissä lauseen viestinnällinen rakenne järjestyy eri tavoin, mutta niin Hallidayn esimerkkikielissä englannissa kuin suomen kielessäkin lause muodostuu yleensä temaattisesta alkuosasta sekä verbin jälkeisestä loppuosasta, reemasta. Temaattinen osa liittyy puheenaiheen kontekstiinsa toimien eräänlaisena lauseen lähtöpisteenä, johon lauseen loppuosa perustuu (Daneš 1974: 112). Kuitenkin, kuten Shore (2008: 39) mainitsee, teemaa ei voida määritellä pelkästään lauseensisäisesti vaan on argumentoitava tekstinkulun kannalta.

VISK:ssa (2005: §1370–§1378) tarkastellaan informaatorakennetta enemmänkin lausetasolla, suhteessa ns. kenttiin. Lause voidaan jakaa esikenttään ja teemaan, jotka

¹ Annetun ja uuden informaation erottaminen teema – reema -jäsentelystä perustuu Prahan koulukunnan uranuurtaja Vilem Mathesiuksen kirjoitukseen vuodelta 1939 (On the so-called bipartition of the sentence) (Daneš 1974:106).

muodostavat lauseen temaattisen osan, sekä loppukenttään, joka on yleensä reemaosa. Temaattinen osa ja loppukenttä siis vastaavat funktioltaan edellä esitettyä teema–reema-jakoa. Teema-alkuinen lause on VISK:n (§1372) mukaan perustyyppi ja useimmissa tapauksissa neutraali eli järjestykseltään tunnusmerkitön. Subjektilla on etuoikeus teemapaikkaan eli se on oletusarvoinen teema. Lausekkeen sijainti teemapaikassa osoittaa, että sen tarkoite on lauseen puheenaihe. Teemaksi voi kuitenkin valikoitua epäreferentiaalinen ilmaus, esimerkiksi predikatiivi, predikatiiviadverbiaali tai infiniittinen verbi, joka ilmaisee jotain tekstissä jo pohjustettua. Myös partikkelit *sitä*, *tässä* tai etenkin puhutussa kielessä muodollisen subjektin kaltainen *se* voivat toimia ns. paikanpitäjinä teemapaikassa. (Mt. §1372.)

3.2 Teeman kuljettamisen tyyppejä

Teeman kuljettaminen viittaa siihen, mitä tekstin edetessä kulloinkin valitaan teemaksi. Yleensä teema tulee joko edeltävän virkkeen teemasta tai reemasta ja niiden eteneminen tekstissä perustuu erilaisiin viittaussuhteisiin. Tekstin temaattisen rakenteen tutkimus on läheisessä yhteydessä tekstin koherenssiin. Jos tekstin viittaussuhteissa on katko, myös tekstin koheesio katkeaa. Danešin mukaan (1974: 113–114) tekstin temaattinen järjestys onkin yksi tekstin koherenssin lajeista. Halliday (2004: 66), joka korostaa tekstin viestinnällistä merkitystä, näkee temaattisten mallien luovan järjestystä diskurssiin.

Teema-reema-analyysissä käyttämäni teeman kuljettamisen tyypit perustuvat Danešin (1974: 111–121) luokitteluun. Myös VISK:ssa (§1371) teemoja tyyppitellään pääosin Danešin luomaa mallia mukaellen. Daneš (mts. 114) käyttää termiä teemaprogressio tarkoittaessaan tekstin yhtenäisyyttä, joka ilmenee teemojen ilmiasun valintana ja järjestyksenä, niiden ketjuuntumisena ja hierarkiana sekä niiden suhteena koko tekstin tai laajemman tekstinosan, kuten kappaleen tai luvun, hyperteemohin. Teemaprogressiosta voidaan Danešin mukaan erottaa kolme päätyyppiä: lineaarinen teema, jatkuva teema ja

pääteltävä² teema. Päätyyppien lisäksi Daneš mainitsee ns. jakautuvan reeman³, joka edellisten lisäksi on mukana myös omassa analyysissäni.

Lineaarinen teema edustaa yksinkertaista perusteemaprogressiota. Siinä ensimmäisen lauseen reemasta tulee seuraavan lauseen teema (T_1-R_1 ; $T_2 [= R_1]-R_2$). Jatkuva (tai pysyvä⁴) teema taas kuljettaa yhtä ja samaa puheenaihetta useassa eri lauseessa, tosin ei välttämättä identtisen tarkoitteen muodossa, vaan esimerkiksi henkilön ollessa teemana häneen voidaan viitata joko nimellä tai pronomiinilla (T_1-R_1 ; T_1-R_2 ; T_1-R_3 jne.). Pääteltävä teema tarkoittaa Danešilla (1974: 119–120) sellaista teemankulkua, jossa lause- tai virketason teemat liittyvät hyperteemaan, joka voi olla joko näkyvä, esimerkiksi otsikko, tai näkymätön ja näin ollen täysin tulkinnallinen. Omassa analyysissäni olen laajentanut pääteltävän teeman käsitettä niin, että olen luokitellut ko. kategoriaan myös virheelliseen tai epäselvään ilmaisuun liittyviä tapauksia. Näissä teemankulku on perusteltua mutta vaatii lukijan päättelykykyä. Jakautuva reema puolestaan tarkoittaa sitä, että reemasta muodostuu useampi teema seuraaviin lauseisiin. Danešin tyypittelyn lisäksi analyysissäni on mukana oma luokitukseni epämääräinen teema, joka on tarpeen aineiston takia. Aineistossa on muutamia tekstejä, joiden teemankulussa ei ole ymmärrettävää logiikkaa.

Selvää on, että kaikki teeman kuljettamisen tyypit esiintyvät teksteissä lomittain ja eri yhdistelminä. Lineaarisen ja jatkuvan teeman yhdistelmä on Danešin (1974: 121) mukaan tavallisin. Teemankulku on usein monimutkaista ja eri teemaprogression tyypit voivat esiintyä epätäydellisinä tai jollakin tavalla muuttuneina. Kuitenkin kaikissa teksteissä on ilmauksia, jotka viestittävät tekstin teeman kannalta oleellisia merkityksiä. Daneš (mts. 123) vertaakin teeman ja reeman suhdetta subjektin ja predikaatin suhteeseen. Edellinen muodostaa ilmaisun, jälkimmäinen lauseen perustan.

²*derived* (Daneš: 1974: 119)

³*split rheme* (mts. 120)

⁴*continuous (constant) theme* (Daneš: 1974: 118)

3.3 Teemojen ja reemojen yhdistyminen

Teemojen välisiä ja teemojen ja reemojen välisiä suhteita voidaan luokitella eri tavoin. Tällaisia luokitteluperusteita ovat Enkvistin (1978: 32–33) mukaan mm. tekstin sisältämien viitteiden suunta (anaforinen ja kataforinen) sekä sidosten väliset semanttiset suhteet, joista yleisimmät ovat identtisyys eli samaviitteisyys (toisto, korvaaminen, poisto), synonymia, parafraasit, vastakohtaisuus ja hyponymia. Yksinkertainenkin teksti voi sisältää useita päällekkäisiä ja lomittaisia, sidosjäsenjoukkojen ja muiden koheesio- mekanismien rajaamia jaksoja (mts. 52). Toisaalta tekstin koheesio voi perustua myös pelkästään temaattiseen sama- tai yhteisviitteisyyteen. Näin temaattisesti yhteenkuuluvat virkkeet voidaan tajuta kuuluviksi yhteen ilman varsinaisia sidossanoja. (Mts. 53.) Tutkimuksessa ei ole tarkasti eroteltu semanttista ja lingvististä analyysyä, vaan erilaisia viittaussuhteita käsitellään rinnan tekstikohtaisesti.

Tekstin ajatus ja juoni ilmaistaan myös kytkentöjen avulla, joita ovat esimerkiksi kausaalisuutta ilmaisevat: *sen vuoksi, tästä huolimatta, sitä vastoin, johtopäätöksenä on* jne. tai tapahtumien välisiä aikasuhteita ilmaisevat temporaaliset viittaukset. Jälkimmäistä ilmaistaan paitsi konjunktioiden myös esimerkiksi aikamuotojen, verbin aspektien, objektin sijan, ajan adverbiaalien, temporaalilauseiden ja niiden vastineiden avulla. (Enkvist 1978: 98.)

Teemankulku voi vaihdella jokaisessa lauseessa, ja sivulauseillakin on oma teemansa ja reemansa. Myös sivulauseella itsellään voi olla jokin rooli lauseen temaattisessa jäsenyksessä. (Koskinen 2010: 88.) Tutkimuksessa käsitellään viittaussuhteita teemakulujen analysoinnin yhteydessä aineiston esimerkkien kautta. Virkkeissä ja lauseissa voi olla useitakin eri viittaussuhteita, joiden keskinäistä suhdetta voi joskus olla vaikea ratkaista. Analyysissä ei pyritäkään yksityiskohtaiseen sidoskeinojen erittelyyn, vaan keskitytään teemankulun kannalta oleellisen sidosteisuuden esiintuomiseen.

4 TEEMANKULKU

4.1 Merkintätapoja

Esimerkeissä teemat on kursivoitu ja reemat alleviivattu. Lisäksi metateksti, konnektiivit, pro-sanat ja muut informaatiota toisiinsa sitovat elementit on merkitty tekstiin tummennuksella. Esimerkkeihin on merkitty vain ne teemankulut, jotka ovat kyseisessä kohdassa tarkastelukohteena. Kaikkiin esimerkkeihin ei siis ole merkitty jokaista teema – reema-rakennetta. Aineiston esimerkit on esitetty kielellisesti sellaisena kuin ne korpuksessa esiintyvät, typografisesti esimerkit on muutettu yhdenmukaisiksi (alkuperäisessä aineistossa osa kirjoitelmista on kirjoitettu suuraakkosin).

Aineiston esimerkit on valittu siten, että mukaan on otettu mahdollisimman monipuolisesti kaikki aineistossa esiintyvät variaatiot. Esimerkkejä ei ole eritelty taitotasoin, joskin molemmat taitotasot ovat esimerkeissä edustettuina, mikäli mahdollista. Taitotasojä myös vertaillaan kunkin teematyyppin yhteydessä.

Aineisto on käsitelty ensisijaisesti taitotasoin. Vasta toissijaisena tarkastelukohteena ovat eri kielet. Esimerkit on kuitenkin pyritty valitsemaan siten, että ne edustaisivat kattavasti eri kieliä. Tämä ei aina täysin onnistu, mitä voidaan osaltaan pitää tutkimustuloksena. Luvussa 5 käsittelenkin tarkemmin huomattavimpia kielten välisiä eroja.

4.2 Jatkuva teema

Teema on jatkuva, kun tekstissä kuljetetaan samaa puheenaihetta useammassa lauseessa tai virkkeessä. Esimerkiksi virkkeen alussa voidaan esitellä henkilö: myöhemmät häneen viittaavat pronominit ovat teemana. Saman tarkoituksen uudelleenmaininnat voivat kuitenkin sijoittua lauseissa muihinkin asemiin kuin teemaksi. (VISK 2005: §1371.) Yksinkertaisimmillaan jatkuva teema on peräkkäisissä virkkeissä, joissa on sama teema-tarkoite.

- (1) Minun mielestäni *oma auto* on hyvä silloin, kun ihminen asuu maalla. Koska täytyy aina käydä kaupassa ja työssä ja terveyskeskuksessa jne. *Omalla autolla* saa ajaa milloin tahansa. Ihmisellä on enemmän vapaata aikaa. *Oman auton* hyvä puoli on myös se, että jos matkustat perhen kanssa ja perhe on iso, on matkustaminen halvempi kuin esimerkiksi linja-autolla.

(taso 4, nainen, äidinkieli viro)

- (2) *Kaunis ihminen* saa helpommin työtä. Selvästi olen sama mieltä. Miksi? Sen takia , että *kaunis ihminen* on tavallisesti terve ihminen - *hän* harrsataa urheiluja, syö säännöllisesti , voi olla että ei tupakoi . Se tarkoittaa , että *ihminen* oikeisti harvoin on sairaslomalla. *Kaunilla ihmisella* on myös tärkeä työnantajalle. --- *kaunilla ihmisella*, on myös kotoa kaikki kunnossa ; perhessa ei ole ongelmia. Ja jos kotona on kaikki hallinnassa - *ihminen* voi tehdä työtä rauhallisesti. *Kaunin ihminen* - on tyytyväinen ihminen. Ja vielä - *kaunin ihminen* on tavalliseksi myös viisas ihminen - hän tiedä paljon . *Kaunilla ihmisella* on helpompi löytä kontaktiin toiseen ihmiseen.

(taso 3, mies, äidinkieli viro)

- (3) Minusta nykyaikana *ihmiset* syövät epäterveellisesti. Siksi *he* syövät paljon valmistetua ruokia. Kun *ihmiset* eivät ole aikaa, *he* vain ostavat valmistetua ruokaa. ---

Nykyaikana *ihmiset* syövät ennemaan lihoja. Minusta se ei ole terveystä. Koska *ihmiset* tarvitsevat erilaisia ruokia. Esimerkiksi vihneiksiä ja hedelmiä.

Minusta nykyaikana *ihmiset* ovat syöneet paljon makeita ruokia, esim. kakkuja, jäätelöä. Jos syöt paljon makea, et halu syö rukaa.

(taso 3, nainen, äidinkieli kiina)

- (4) --- *Nykyajan nuoret* elää ihan toisenlainen elämä, valitettavasti *Ne* käyttäytyvät aika huonosti. tällä hetkellä *nuoret* eivät kunnioittaa niiden vanhemmat, koulussa *ne* tappelee keskinään ja kaikkeen pahin on se, *noin neljätoistavuotiaat lapset* jiuo paljon alkohooloa ---

(taso 4, mies, äidinkieli arabia)

Kuten edellisistä esimerkeistä käy ilmi, on jatkuva teemankulku tyypillisesti staattinen eli puheenaihe ei etene, vaan lauseiden varsinainen informaatioarvo sisältyy reemoihin,

jotka linkittyvät teemaan. Teemalla ei annettuna ole itsessään uutisarvoa (Daneš 1974: 113). Esimerkit edustavat aineistossani yhtä tyypillistä tapaa kuljettaa informaatiota; jokainen tai lähes jokainen kirjoitelman virke alkaa teemana esiintyvällä tarkoitteella, tavallisimmin kuitenkin niin, että tarkoite ja siihen viittaava pronomini vaihtelevat teemapaikassa. Esimerkissä 2 teemana esiintyvä *kaunis ihminen* toistuu lähes identtisenä läpi tekstin ilman argumentaatiota ja tekee tekstistä näin ollen luettelomaisen. Tämänkaltaista teemankulkua esiintyy ainoastaan taitotasolla 3. Muissa esimerkeissä jatkuvaa teemaa on käytetty vain osassa tekstiä muiden teemankuljettamisen tyyppien rinnalla.

- (5) *Nykyaikana* puhutaan paljon nuoriso-ongelmistä. *Nuoret* muka eivät ole kiinnostuneet oppimisesta, *nuoret* eivät kunnioita opettajia, *nuoret* ovat aggressiivisia ja väkivaltaisija.

(taso 4, nainen, äidinkieli viro)

Esimerkki 5 poikkeaa funktioltaan selkeästi edellisestä, vaikka kyseessä yhtäältä onkin jatkuvan teeman perustapaus. Esimerkissä teeman leksikaalista toistamista on käytetty tehokeinona; teeman painoarvo kasvaa teematarkoitetta toistettaessa. Pronominiviittaus ei olisi yhtä tehokas tarkoitteen esiintuomisessa. Tämä tapaus on aineistossa ainoa ja kertoo kirjoittajan kehittyneestä kielitaidosta. Kielellisten tehokeinojen käyttö on kielitaidon keskitasolla ylipäätään vähäistä.

Teeman jatkuvuus viittaa sen tarkoitteen jatkuvuuteen. Teema on jatkuva myös sellaisissa tapauksissa, joissa tarkoitteeseen viittaava kielenaines vaihtuu – ei vain pronominiksi vaan myös muiksi leksemeiksi.

- (6) Olen siitä mieltä, että *nykyajan nuoret* eivät osaa käyttäytyä. Bussissa *kaikki* haluavat vain istua penkillä *eivät* ota yhtään huomioon vaikka vieressä seisoo joku iäkäs henkilö. Julkisuuspaikoilla *he* puhuvat aivan liian kovalla äänellä ja sylkivät joka paika. *He* eivätäkään tottele liikennesääntöjä.

(taso 4, nainen, äidinkieli kiina)

- (7) --- *Nämä ihmiset, ketkä* on joka arkipäivä töissä, eivät jaksa mennä työn jälkeen kauppaan ostoksille. *Monella* loppui työ noin myöhässä ja *eivät* (kestä) kerkii mennä enä työn jälkeen ostoksille. *Jotkut ihmiset* tekee vain ilta- tai yötyötä. Ja sitten *nämät* nukkuvat päivällä.

(taso 3, nainen, äidinkieli viro)

Esimerkissä 6 teema *nykyajan nuoret* kulkee läpi tekstin *kaikki, eivät, he* -viittausten kannattelemana. *Eivät* edustaa ns. nolla-anaforaa (VISK 2005: §1431) eli tarkoitetta, joka on esitelty edeltävässä tekstissä, ja lukija tulkitsee lausetta tämän tarkoituksen kautta. Nollaedustus on yleinen varsinkin virkkeessä, jossa on rinnasteisia lauseita, joilla on yhteinen lauseenjäsen, kuten subjekti esimerkissä 6. Samankaltaisen parin esimerkissä 7 muodostaa *monella – eivät*.

Esimerkki 8 poikkeaa edellisistä siinä, että tekstin teema *puolessa elokuuta* jatkuu läpi tekstin anaforisten pro-sanojen avulla.

- (8) Suomessa alkavat koulut yleensä puolessa elokuussa. Tuntuu aina, että *kesä* on **silloin** parhaimmillaan ja aina on tosi kuuma. --- Ikävä on tulla lomalta, vaikka maaseudultakin, takaisin kaupunkiin **noin** aikaisin. Metsissä eivät ole marjat ja sienetkin **vielä** ihan valmiita. Niitä maita on paljon joissa koulut alkavat 1. syyskuuta. Kyllä tuntuu paremmalta aloittaa koulu **vasta** syyskuussa.

(taso 4, nainen, äidinkieli viro)

Ensimmäisen lauseen reemasta *puolessa elokuuta* tulee seuraavan lauseen semanttinen teema *kesä*. Tekstin myöhemmät viittaukset *silloin, noin aikaisin, vielä vasta* palautuvat tekstin pääteemaan *puolessa elokuuta* eli ne toimivat tekstin eri lauseiden ja virkkeiden jäsenten välisinä semanttisina sidoksina. Täten pro-adverbilla merkitään edeltävä tekstinosa tunnetuksi ja linkitetään sen merkityssisältö lauseessa annettavaan uuteen informaatioon.

Pro-adverbien käyttö on aineistossani huomattavasti harvinaisempaa kuin pronomiinilla viittaaminen tai tarkoituksen toistaminen. Ylipäätään pro-adverbejä esiintyi vain noin

neljäosassa teksteistä ja niistä ylivoimaisesti suosituin on temporaalinen *silloin*. VISK:n (2005: §1434) mukaan temporaalisella anaforisella pro-adverbilla *tällöin*, *tuolloin*, *silloin* viitataan ajankohtaan, joka on edeltävässä kontekstissa joko mainittu eksplisiittisellä ajanilmauksella tai esitetty implisiittisemmin, esimerkiksi imperfekti-muotoisen verbin sisältävällä lauseella. Tällöin pro-adverbin tulkinta perustuu yhteiseen tietoon edellä kerrotun tapahtuman ajankohdasta.

Olo-, ero- ja tulosijaisia lokatiiviadverbejä (esimerkiksi *sinne*, *siellä*) esiintyy jonkin verran. Aineistoni perusteella keskitason kirjoittajat käyttävät pro-adverbeinä eniten olosijoja, jotka ehkä kielitaidon kehittymisen näkökulmasta ovat perusmerkityksisempiä kuin muut sijat ja jotka näin ollen opitaan ensin. Lienee sattumaa, että aineistossa esiintyy temporaalisia ja lokatiivisia pro-sanoja vain vironkielisten kirjoittajien teksteissä. Lineaarisen teeman yhteydessä (ks. luku 4.3) eroa eri kielten välillä ei ole havaittavissa.

- (9) --- Suomen kesäkuun alku on usein kylmä, sateinen, meri- ja järvivedet eivät ole vielä kovinkaan lämpöisiä ja **silloin** yhteisen perheloman vietto esim. mökillä voi kiristää niin aikuisen kuin lapsen hermoja.---

(taso 4, nainen, äidinkieli viro)

- (10) Joskus pitää viedä auto huoltoasemalle. Ja **silloin** olisi hyvä että olisi mukana iso lompakko...---

(taso 4, nainen, äidinkieli viro)

- (11) Omakotitalossa saa tehdä kaikki, mitä haluat - maalata seinoja, rakennetta jotakin, kuuntella kovin musiikki ja tehdä työtä oman puuntarhassani. **Siellä** voi tehdä aina kaikki näin kuin itse haluat! Vuokra-asunto ei ole sun oma ja **siellä** on toiset säännöt - voi tehdä sitä, mitä omistaja haluaa.

(taso 3, nainen, äidinkieli viro)

Teema kuljetetaan tekstissä paitsi eri virkkeissä myös virkkeiden sisällä. Esimerkeissä 6 ja 7 mainittu 0-anafora on yksi virkkeen sisäinen teemankulun osoitin. Toinen vastaava on relatiivipronomini (ks. Enkvist 1975: 32).

- (12) --- Negatiivinen puoli vuokra-asunnosta on korkea vuokramaksu, *joka* nouse aina. Oman asunnon päälinen plussa on, että se on oma. Sulle ei tarvitse maksaa vuokra, *joka* nouse ja nouse. ---Myös sinulle pitää maksaa kaikki remontti, sähkö, lämmitys ja muut menot, *joka* vuokra-asunnossa tekee kiinteistö.

(taso 3, mies, äidinkieli venäjä)

- (13) --- Loppujen lopuksi, omalla autolla, minulla on mahdollisuus matkaa paikalle, *joissa* bussipalvelu ei ole saavassa.

(taso 3, äidinkieli kiina)

- (14) --- Mieti sitä että tykkäävätkö naiset miehiä, *joilla* on six päckiä tai *joilla* on isoja olut-mahoja?

(taso 4, mies, äidinkieli kiina)

Relatiivipronomineja esiintyy aineistossa suhteellisen vähän, vain reilussa neljäsosassa (21/80) kirjoitelmista. Toisaalta suomen kielen relatiivipronominien taipuminen tekee niiden käytön melko haastavaksi, joten onkin varsin selvää, että nekin relatiivipronominin, joita erityisesti taitotasolle 3 arvioitujen tekstien kirjoittajat käyttävät, esiintyvät lähes poikkeuksetta joko perusmuodossa (vrt. esimerkki 12) tai virheellisessä taivutusmuodossa. Poikkeuksia kuitenkin on, kuten esimerkissä 14, jossa pronomini on oikein mutta sitä edeltävä korrelaatti kuitenkin virheellisessä muodossa.

Taitotasojen 3 ja 4 välillä ei ole selkeää eroa jatkuvan teeman yleisyydessä, joskin taitotasolle 4 arvioitujen kirjoittajien teksteistä teematarkoitteet olivat monipuolisempia. Luettelomaista jatkuvan teeman kuljettamista esiintyi vain taitotasolla 3. Koko aineistossa jatkuvaa teemaa käytti jossakin määrin 3/4 kirjoittajista.

Jatkuvan teeman yleisyys on aineistossa luonnollista, sillä monet tekstit ovat varsin suppeita ja sisällöltään yksinkertaisia. Kirjoittajat rakentavat tekstin yhden, tehtävänannossa esitetyn teeman tai puheenaiheen varaan ja toistavat samaa teematarkoitetta virke virkkeeltä. Huomattavasti kehittyneempää kielitaitoa edustaa esimerkin 8 kaltaiset tekstit, joissa teemaan viitataan esimerkiksi pro-adverbeilla.

4.3 Lineaarinen teema

Lineaarista teemaa kutsutaan myös eteneväksi teemaksi (Daneš 1974: 118), sillä informaatio etenee ensimmäisen virkkeen reemasta seuraavan virkkeen teemaksi. Lineaarisesti etenevä teema vie sananmukaisesti puheenaihetta eteenpäin.

- (15) --- kun ihmiset eivät ole aikaa, he vain ostavat valmistetua ruokaa. *sen ruokassa* on paljon eri aineetta, jotka auttaa ruokaa säilyää. Mutta *ne aineetta* ei ole terveyksia.

(taso 3, nainen, äidinkieli kiina)

- (16) Aikaisemmin oli joka viikko vähintään yksi saksalainen poliisisarja. "*Kettu*" oli erittäin mielenkiintoinen. Nyt *niitä sarjoja* on vain harvoin. Puhumattakaan laatukkaista ranskalaisista elokuvista. *Niitä* ei ole lähes lainkaan. Uskon, että television valikoima on erittäin huono juuri nuorten katsojien kannalta. *He* kopioivat käytösmalleja. --- Kaikkein huonoin on väkivalta jenkkiäisissä sarjoissa. Myös *sitä* ikään kuin kopioidaan.

(taso 3, nainen, äidinkieli viro)

Edeltävän lauseen reema muuttuu teemaksi joko toistamalla kyseinen tarkoite (esimerkki 15) tai käyttämällä reemaan viittaavaa pronominia (esimerkki 16). Nämä ovat aineistossani yleisimmät tavat kuljettaa lineaarisesti etenevää teemaa. Esimerkissä 15 näkyy myös yksi selkeästi toistuva piirre: monet kirjoittajat käyttävät definiittisyyttä ilmaisevaa tarkennetta substantiivin edessä ikään kuin määräisenä artikkelina. Tämä tietysti myös ohjaa lukijaa käsittelemään tarkoitetta tunnistettavana, aiemmin mainittuna. Joissakin aineiston tapauksissa virheellisesti käytetty definiittisyyttä ilmaiseva pronomini myös johtaa lukijaa harhaan: tarkoite on tekstissä uusi, mutta teksti antaa ymmärtää sen olevan tunnettu. Artikkelisanan käyttö saattaa siirtyä kirjoittajan omasta äidinkielestä tai englannin kielestä, jossa pronominitarkennetta käytetään aina toistettaessa aiemmin mainittu. Yleistäen voi kuitenkin sanoa, että keskitasolle arvioitujen tekstien kirjoittajille näyttäisi olevan ongelmallista sen arvioiminen, miten paljon yhteistä tietoa hänellä ja viestin vastaanottajalla on. Tämä ei ilmene pelkästään artikkelimaisena pronominin käyttönä, vaan myös uusien teemojen tuomisena tekstiin ilman lukijalle välittyvää

kytköstä (joko lingvististä tai semanttista) aiemmin sanottuun.

Yleensä teemankulku ei etene vain yhtä tapaa käyttämällä, vaan tematisoinnin tapoja voi olla useita samankin teema–reema-tyypin sisällä.

- (17) Jos haluat saada paljon rahaa, täytyy saada hyvän työpaikan. Mutta *se* ei ole helppoa. *Sinun* pitää olla hyvä ammattilainen ja tietää paljon. Ja *tässä* on yksi ongelma. Nykyään on niin suuri tietojen määrä ja *se* kasvaa aina. Ja pitää oppia *taas ja taas* uusia juttuja.

(taso 4, nainen, äidinkieli venäjä)

Esimerkissä 17 edellisen virkkeen reemasta tulee seuraavan lauseen teema pronomini-
viittauksen avulla: *työpaikan – se; hyvä ammattilainen, tietää paljon – tässä; suuri tietojen määrä – se* sekä viittaamalla edellä mainittuun tarkoitteeseen toisin sanoin: *aina – taas ja taas*. Teema on kuitenkin yhtä kaikki etenevä, sillä informaatio kulkee reeman kautta seuraavan virkkeen teemaksi.

VISK:n (§1380) kenttäkuvauksessa mainitaan ns. esikenttä, joka sijoittuu lauseen alkuun ennen varsinaista teemapaikkaa. Esikentällä ei ole kieliopillisin perustein määräytyvää ensisijaista täyttäjää niin kuin teemapaikalla subjekti. Esikentällä voivat sijaita esimerkiksi adverbiaalimääritteet ja konnektiivit, jotka osoittavat, että lausekkeella on yhteys aiemmin esitettyyn ja että se kuuluu informaatorakenteessa lauseen temaattiseen osaan.

- (18) **Nyt** *kaikilla* on tosi kiire, koska *elämä* on muuttanut, että *se* on eri kun esim. sataa vuotta sitten. **Silloin** *ihmisillä* ei ole paljon töitä, *elämä* oli helpoo, halpaa **Myös** *Teknologia* ei ollut paikalla. **Mutta** **Nyt** *Teknologia* on parantanut paljon töitä, *elämä* on tosin vaikea ja kallis.

Kaikki ihmisiä haluavat paras elämä ja parempaa tulevaisuus lapsille. **Sen takia** *kaduilla* löytyy nuoria menevät ja joskus juoksevat koululle ja myös vanhoja jotka ovat eläkeillä He haluavat opiskella...

(taso 3, mies, äidinkieli arabia)

Esimerkin 18 tekstissä teemankulkua jäsentävät esikentässä sanat *nyt – silloin – myös (ei) – mutta nyt – sen takia*. Pro-adverbilla tai konnektiivilla merkitään näin annetuksi

edeltävä tekstinosa ja linkitetään sen merkityssisältö lauseessa annettavaan uuteen informaatioon. *Silloin* viittaa edellä esitettyyn aikaan *sata vuotta sitten*. Teemankulku etenee prosanoissa: *nyt – sata vuotta sitten* muodostavat vastakohtaparin, jonka jälkeen teemat etenevät linkittyen *silloin – mutta nyt – sen takia*. Vaikka esimerkin kieli on epätarkkaa, osoittavat sidossanoilla toisiinsa liittyvät teemat kuitenkin suhteellisen jäsentynyttä kielitaitoa.

Edellisen kaltaista teemankulkua edustavat myös esimerkit 19 – 22.

- (19) Suomessa pidetään kesälomat eri aika kuin kotimaassani. Minusta se on ikävä juttu, koska joka toinen vuosi matkustamme kotimaahani. **Siellä** kesälomat ovat pitempiä kuin täällä. **Silloin**, kun menemme **sinne**, aika tuntuu lyhyeltä. Emme voi katsoa perhettä ja sukulaisia **tarpeeksi**.

(taso 4, nainen, äidinkieli arabia)

Teemat linkittyvät edelliseen informaatioon *kotimaahani – siellä – silloin – sinne – lyhyeltä – tarpeeksi* -sanojen avulla. *Siellä* viittaa edellisen lauseen reemaan *kotimaahani*. *Silloin* puolestaan viittaa aikaisemmin mainittuun *joka toinen vuosi* ja *sinne* edelleen *kotimaa*-sanaan. Esimerkin viimeisen virkkeen *tarpeeksi* viittaa edellisen virkkeen *lyhyeltä (aika tuntuu lyhyeltä)*. Näin teema etenee virke virkkeeltä annetun ja uuden vuorovaikutuksena pro-sanojen sitoessa informaation toisiinsa.

Yleisimmin käytettyjä pro-adverbejä aineistossa olivat juuri *silloin*, *siellä* ja *sinne*, joita esiintyy niin jatkuvan kuin lineaarisen teemankin yhteydessä.

- (20) --- Enittein tykkän olla maalla talossa missä ei ole sähköä ja vettä täytyy hakea ulkona. **Siellä** unohdan kaikki murhet--- Illalla saa katsella aurnko laskua---.Aamulla menen aikaisin ylös---. Pikkuhilja luonto herää, linnut laulavat ja metsäkaureita näkee metsän reunalla. **Siellä** meni kettu.

(taso 3, nainen, äidinkieli viro)

- (21) Tietysti ne ihmiset, kenellä on perhettä ja lapsia voivat enemmän miettiä omistusasuntoa, koska **silloin** heidän lapsien tulevaisuus on myöskin heidän käteissä.

(taso 4, nainen, äidinkieli venäjä)

- (22) Monta ihmistä ottaa lääkettä ylipainon vuoksi. Paljon rahoja on mennyt **sinne** mutta tulos ei näytä hyvältä. Miksi ette kokeile urheilua? Ei **sinne** mene paljon rahaa ja tulos näkyy nopeasti.

(taso 4, mies, äidinkieli kiina)

Yleistäen voisi todeta, että keskitason kirjoittajat eivät jäsennä systemaattisesti kirjoitustaan lauseenalkuisilla, temaattiseen esikenttään kuuluvilla adverbiaaleilla, pro-adverbiaaleilla tai konnektiiveilla, mutta niitä kuitenkin esiintyy jossakin määrin noin 1/4:ssa teksteistä, taitotasolla 4 hiukan enemmän kuin taitotasolla 3. Poikkeuksen tekee esimerkki 23, jossa taitotasolle 3 arvioidussa tekstissä esikenttään sijoittuvat sidossanat liittävät teeman systemaattisesti edellä olevaan tekstiin.

- (23) **Alussa** minä olin surullinen, koska poika itki joka päivä, ja minäkin olin huolissa joka päivä. **Mutta noin kuukauden kuluttua**, yhtäkkiä minä huomasin, poikani ei itkenyt enää, hän oli viihtynyt päiväkodissa., hän on oppinut itse pukemaan, hän on osanut ihania lauluja... eikö se ole kiva kun lapsi on kasvanut? **Sitten** minä jää rauhaan, ja huomasin päiväkodissa käyvä lapsi on rohkeampi reipaampi kuin kotona hoitava. **Siksi** kun tyttöni oli kasvanut vähän yli vuosi, hänkin meni päiväkotiin. **Nyt** molemat lapset ovat viihtyneet hyvin, minulle jäi enemmän vapaa aikaa, saan tehdä mitä minä haluan. **Sen takia**, minusta tuntu, päiväkoti on paras paikka, jossa pienet lapset kasvavat hyvin.

(taso 3, nainen, äidinkieli kiina)

Seuraavassa esimerkissä on nähtävissä jatkuvan teeman ja lineaarisen teeman johdonmukainen vuorottelu, toisaalta myös sanajärjestyksen luonteva käyttö niin, että kuljettava puheenaihe liittyy edellä sanottuun.

- (24) Minusta, että paras hoitopaikka pienelle lapselle on päiväkoti. Koska päiväkodissa hoitajia on ammattillinen. *He* hoitavat lapsille hyvin. Päiväkodissa lapsi myös voi leikki toisien lapsien kanssa. *Se* on tarkea koska, kotona isä ja äiti ovat aina kiireita. *He* eivät voi leikki lapsien kanssa koko ajan. Päiväkodissa lapsi voi myös syödä erilaisia ruokai. *Se* on todella tarkea. Jos lapsi aina on kotona, äiti tai isä ei voi mennä töihin. Kolme vuotta sitten, *hän* ei voi löytaa uuden työpaikan. *Se* ei ole hyvä perheelle. --- Jos lapsi on aina kotona, *hänell* ei ole ystäviä, ja *hän* ei voi tietää paljon tietoa. *Sitten se* on vaikea hänelle hänen täytyy mennä kouluun.

(taso 3, mies, äidinkieli kiina)

Kirjoittaja toistaa useasti sanaa *päiväkodissa* uuden lauseen alussa (esikentässä), jolloin tämä sana luo yhteistä viitekehystä, vaikka varsinainen teema lauseissa vaihtelee. *Päiväkodissa – kotona* muodostavat niin ikään sanaparin, jolla lauseiden alkuun sijoitettu on korostava ja semanttisesti vastakohtaisuutta implikoiva merkitys. Teema kulkee jatkuvana: *hoitajia – he, isä ja äiti – he, lapsi – hänell – hän* ja lineaarisena pääasiassa pronominiiviittauksin (vaikka virheellisesti, niin täysin ymmärrettävästi): *leikki toisien lasten kanssa – se, syödä erilaisia ruokai – se, ei voi löytaa uuden työpaikan – se* sekä *aina kotona, ei ystäviä, ei paljon tietoa – se*. Esimerkki edustaa mielestäni taitavaa 3-tason kirjoittajan informaation kuljettamista, sillä teksti on kauttaaltaan koherentti sekä teemankulultaan perusteltu.

Sanajärjestys on yksi suomen kielen keino ilmaista tekstuaalisia painotuksia. Tietyn järjestyksen valinta kertoo lauseen informaatorakenteesta ja tehtävästä diskurssissa. (VISK 2005: §1367.) Kuten edellisistä esimerkeistä on käynyt ilmi, keskitason kirjoittajat tuntuvat osaavan käyttää lauseenalkuista adverbialia melko hyvin informaatorakenteen sidoskeinona. Sen sijaan subjekti-verbi-objekti -järjestyksestä poikkeaminen on harvinaista. Rod Ellisin (2000: 59) mukaan kielenoppija oppii jo varhaisessa vaiheessa S-V-O -sanajärjestyksen, mutta vasta myöhemmin sen, että joissakin tapauksissa sanajärjestystä on perusteltua muuttaa. Tämä ajatus tuntuisi pätevän myös tutkimusaineistossa. Ratkaisut, joissa S-V-O/ S-V-PREDIKATIIVI -järjestystä olisi muutettu tietoisesti jonkin asian korostamiseen tai käytetty tekstin tyylikeinona, ovat poikkeuksia. Seuraavassa kuitenkin kaksi esimerkkiä.

- (25) **Tottahan se on**, että joskus käytetään rahaa, tai yritetään käyttää johonkin sellaiseen, mikä monien mielestä on ihan tarpeetonta. Esimerkiksi Lahdessa on paljon keskusteltu Sibelius talosta. **Hieno se on**, mutta samalla täällä on tosi surkea terveyspalvelu, lääkärin vastaanotolle pidä odotta jopa kuukausi. Omasta mielestäni olisin mieluummin ilman viihdettä, **mutta hammas lääkärille** haluaisin päästä silloin kun hammasta sääree ---
- (taso 4, nainen, äidinkieli venäjä)

- (26) Pääsääntöisesti koulut loppuvat toukokuun alussa ja alkavat taas heti elokuun ensimmäisen viikon jälkeen. **Onnellisia ovat vanhemmat**, jotka pystyvät järjestämään itselleen lomaa samaan aikaan ---
- (taso 4, nainen, äidinkieli viro)

Ilmaukset *tottahan se on*, *onnellisia ovat vanhemmat* ovat myös fraasimaisia ilmauksia, joten saattaisi olla, että "poikkeava" sanajärjestys opitaan ensin fraasinomaisesti ja vasta myöhemmin sanajärjestystä opitaan varioimaan monipuolisemmin asioiden korostamisen näkökulmasta. Esimerkin 25 *Hieno se on* voisi näin ollen perustua *tottahan se on* - fraasin analogialle.

Jos S-V-O -rakenteen rikkominen on tutkimusaineistossani vielä harvinaista, on sitä myös teeman kuljettaminen lauseenvastikkeiden avulla. Aineistossani oli yksi esimerkki, jossa tapahtumien temporaalisuus on ilmaistu lauseenvastikkeissa (esimerkki 27a). Koska aineistossa ei juurikaan ole tapahtumista kuvaavia tekstejä, on kyseisen esimerkin kaltainen teksti poikkeus, mutta toimintaa raportoivissa teksteissä tavallinen teemaa kuljettava ratkaisu. Tosin kielenoppijoiden teksteissä lauseenvastikkeiden käyttö keskitasolla on aineiston perusteella yleisesti ottaen harvinaista.

- (27a) Olin viime viikolla Helsingin Kampissa ostoksilla. *Ostosten tehtyä* ajattelin käydä ulkoterassilla kahvilla. *Istuessani terassilla* seurasin ajan kuluksi ihmisiä.

Ostoksilla – *ostosten tehtyä*; *ulkoterassilla kahvilla* – *istuessani terassilla* muodostavat temporaalisen jatkumon, jossa teemapaikassa on edeltävään reemaan viittaava lauseenvastike. Teksti jatkuu siten, että etenevää teemaa kuljetetaan tematisoimalla edellisen virkkeen substantiivista seuraavan virkkeen verbi:

(27b) ---Ensinnäkin *heidän puheet*. *He puhuvat* toisilleen aika rumasti, kiroilevat ym. Sitten *heidän olemuksensa*. Ihan kuin *yrittäisivät olla jotakin muuta*, kuin *he* oikeasti ovat ja tupakointi. Varsinkin nuoret tytöt *tomput suussa*. *Se kaikki* oli surullista katseltavaa. Ajattelin että en haluaisi oman lapseni *niin* käyttäytyvän.

(taso 4, nainen, äidinkieli viro)

Puheet – puhuvat; olemuksensa – olla sekä eräänlainen synonyymiratkaisu *tupakointi – tomput suussa* jatkavat lineaarisesti etenevää teemankulkua. Viimeisten virkkeiden *se kaikki* ja *niin* viittaavat semanttisesti kaikkeen edellä sanottuun.

Lineaarinen teemankulku on jatkuvan teemankulun ohella toinen tyypillisimmistä aineistossa esiintyvistä temaattisista rakenteista. Sitä esiintyi jossakin määrin lähes 50/80 kirjoitelmista. Taitotasolle 3 arvioidut kirjoittajat käyttivät lineaarista teemankulkua jonkin verran vähemmän (n. 20/40) kuin taitotasolle 4 arvioidut (n. 30/40) kirjoittajat.

4.4 Jakautuva reema ja jakautuva teema

Teemankulku on usein kompleksista ja perustuu eri tyyppien yhdistelmiin, joista yleisin on jatkuvan ja lineaarisen teeman yhdistelmä. Muista kombinaatioista Daneš (1974: 120–121) nostaa esiin ns. jakautuvan reeman (split rheme). Tässä reema jakautuu niin, että lauseen yhdestä reemasta tulee teema useampiin seuraaviin lauseisiin. Myös teema voi jakautua siten, että tekstin alussa esitellään eräänlainen hyperteema, joka seuraavissa lauseissa jakaantuu omiksi erillisiksi teemoikseen. Tekstin alussa on siis jokin yleiskäsite tai hyvin yleinen tarkoite, joka saa tarkennuksia alateemoissa. Näitä teemoja yhdistää eräänlainen samaan merkityskenttään liittyvä hierarkisuus. Daneš (1974: 119–120) pitää jakautuvaa teemaa yhtenä pääteltävän teeman muotona, mutta tässä tutkimuksessa pääteltävä teema on käsitetty aineiston luonteen takia hiukan toisin, joten jakautuva teema nähdään ennemminkin rinnasteisena jakautuvan reeman kanssa (ks. pääteltävästä teemasta tarkemmin luku 4.5).

Shore (2008: 41) on todennut omassa tutkimuksessaan, että jakautuvaa teemankulkua käytetään usein jäsentämään laajempia tekstinosia. Oman aineistoni perusteella tekstin laajuus – siinä merkityksessä kuin Shore tarkoittaa – ei ole relevanttia, vaan ennemminkin jakautuvan reeman/ teeman kuljettaminen vaatii analyttisempää ja erittelevämpää tekstin rakennetta kuin esimerkiksi ns. tavallinen lineaarinen teema. Näin ollen jakautuvat reema ja teema on tässä tutkimuksessa mielenkiintoista käsitellä omana lukunaan.

Esimerkeissä 28 ja 29 on nähtävissä jakautunut reema.

(28) Minusta *valtiolla* ei ole liian vähän rahaa. *Valtiolla* ei ole oikeaa rahapolitiikkaa. Minusta *sosiaaliapua* Suomessa on liikaa.

(taso 4 mies, äidinkieli venäjä)

Kahdessa ensimmäisessä lauseessa toistuu teema *valtiolla*, ja varsinainen uusi informaatio on reemoissa. *Rahapolitiikkaa*-reemasta tulee semanttisesti seuraavan lauseen teema *sosiaaliapua*, joka myös käsitellään rahapolitiikan alateemaksi. Jatkossa kirjoittaja käsittelee vain sosiaaliapua, joten useammiksi alateemoiksi ei *rahapolitiikka* tekstissä jakaannu. Yleisesti ottaen niin jakautuva reema kuin jakautuva teemakin liittyy pääteltävän teeman kanssa, mihin jo luvun alussa viittasinkin, sillä usein alateemojen yhdistyminen hyperteemaan vaatii lukijalta jonkinasteista päättelyä.

(29) --- Sillä liikunnalla voidaan pysymän terveenä. *Terveys* on aihe joka herättänyt paljon mielenkiintoa koko maailmassa. *Varsinkin länsimaailta* jossa nykyään puhutaan aika paljon liikalihavuudesta. Yksi tapa hoitaa *tämä ongelma* liikunnalla. ---

(taso 4, mies, äidinkieli arabia)

Esimerkin 29 alussa on ensin kyseessä etenevä teema *terveenä* – *terveys*, ja varsinaisena jakautuvana teemana voidaan pitää *koko maailmassa* – *varsinkin länsimaailta*, jossa edellisen lauseen reemasta on tarkennettu osa seuraavan lauseen teemaksi. Viimeisen lauseen teema puolestaan viittaa reemaan yleisemmällä tasolla: *liikalihavuus* – *tämä ongelma*. Kyseessä on eräänlainen hyponymia eli yhden käsitteen merkitys sisältyy toiseen merkitykseen.

Käsitteiden hierarkisuus on ominaista luonnolliselle kielelle, joten hyponymiasuhteiden ymmärtäminen on oleellinen osa kielitaitoa ja -tajuja. Aineistossa ei juurikaan esiinny hyponymiaa edellistä esimerkkiä lukuun ottamatta, mikä lienee yhteydessä sanavaraston suppeuteen ja kielitaidon tasoon, jossa ei vielä kyetä jäsentelemään ja erittelemään asioita käsittehierarkian avulla. Huomattava onkin, että kyseinen esimerkki on kielitaidon tasolta 4. Esimerkki 29 edustaa tyypillistä informaatorakennetta siinä suhteessa, että useat eri teema–reema-ratkaisut esiintyvät samassa tekstissä ja uusi informaatio liittyy annettuun eri tavoin lähes jokaisessa virkkeessä. *Koko maailmassa* -reema ei jakaudu useampiin alateemoihin, joten tavallaan kyseessä on enemmän esimerkinomainen reeman osittainen tematisointi kuin klassinen jakautuvan teeman tapaus, jossa yläteema saa useita eri alateemoja.

Seuraava esimerkki edustaa ns. jakautuvaa teemaa. Ensimmäisen lauseen teema jakautuu edelleen seuraavien lauseiden teemoiksi.

- (30) Nykyaikana on *kaikilla* hyvin kiire elämässä. *Vanhemilla* vietävä lapset kouluun, harrastuksiin, käydään töissä ja *nainen*lisääksi hoita kotiasiat. *Lapsilla* myös kiire: pitkä päivä koulussa, sitten pitäisi ehtiä harrastuksiin.

(taso 3, nainen, äidinkieli viro)

Esimerkin tarkoite *kaikki* on hyvin laaja käsite, joka tarkentuu seuraavissa virkkeissä alateemoiksi *vanhemmat*, *nainen*, *lapset*. Jakautuvalla teemalla on alkuperäistä teemaa tarkentava ja erittelevä funktio, samoin kuin jakautuvalla reemallakin.

Seuraava esimerkki on informaationkulultaan ns. sekatyypin, jossa eri teema – reema -suhteet limittyvät.

- (31) Yleensä ihmiset, jotkut liikkuvat tosi vähän päivisin, tulevat lihaviksi helposti. *Ylipaio* aieuttaa usein sydäntauteja, verenpainotautteja ja muita tautteja. *Ihmiset*, jotkut liikkuvat usein päivisin, saavat hyvän kunnon. *Heilla* on vahva vartalo ja hyvä mieli. *He* ovat ilmeisesti kaukana erilaisista tauteista.

(taso 3, nainen, äidinkieli kiina)

Esimerkissä *lihava – ylipaino; hyvä kunto – vahva vartalo* ja *hyvä mieli* sekä *kaukana erilaisista taudeista* muodostavat erilaisia teeman- /reemankulkuja. *Lihava – ylipaino* on tyypillinen parafraasi ja edustaa lineaarista teemaa; edellisen lauseen reemasta tulee seuraavan lauseen teema. Jatkuvan teeman puolestaan muodostavat *ihmiset – heillä – he*, kun taas reeman ilmiäsu vaihtelee tarkoitteen pysyessä jotakuinkin samana.

Esimerkin jälkimmäinen osa voisi myös edustaa jakautuvaa reemaa, jossa *hyvä kunto* voitaisiin käsittää yläreemaksi ja *vahva vartalo* ja *hyvä mieli* sekä *kaukana erilaisista taudeista* sen alareemoiksi. Tässä esimerkissä poikkeuksellista on jälkimmäisen kappaaleen reemojen kytkeytyminen semanttisesti toisiinsa, eli ensimmäisen virkkeen reema saa tarkennuksia seuraavissa lauseissa, joskin edelleen reeman asemassa. Systemaattisesti käytettynä jakautuvan teeman käyttäminen näyttäisi implikoivan korkeampaa kieli- taidon tasoa ja liittyvän erittelevään ja analyttiseen tekstilajiin, jota ei aineistossa juuri- kaan esiinny. Seuraavassa kuitenkin aineiston ainoa esimerkki tämäntapaisesta jakautu- van teeman käytöstä:

- (32) Nykyaikana *tietokone* on yhtä tärkeä ihmiselle ja yhteiskunnalle kuin asunto, auto tai vaatteet. *Tietokoneiden* avulla ohjataan tehtaita, parannetaan sairauksia, lähetetään aluksia avaruuteen. *Internetistä* tulee tärkein tietolähde ja *sähköpostista* käytetyin kirjeenvaihdon väline. Pankkijärjestelmä on rakennettu *sähköisten verkkojen* pohjalle. Ihmiset ostavat enemmän ja enemmän tuotteita ja palveluita *verkkokauppoista*. *Koneet ja sovellukset* parantavat elinkeinon tehokkuutta ja yhteiskunnan turvallisuutta. *Koulutus ja kouluttaminen* ovat nykyään entistä monipuolisempia ja tehokkaita. *Tietokoneiden ääressä* ihmiset viettävät enemmän aikaa kuin ulkona. *Blogit* korvaavat seurustelua ja *pelit* perinteistä lasten leikkiä. Pysähdytkää ja miettikää. Tulimmeko liian riippuvaiseksi tietokoneista?

(taso 4 mies, äidinkieli venäjä)

Teksti on onnistunut esimerkki läpi koko kirjoituksen jatkuvasta yhdestä ja samasta teemasta, joka tekstin edetessä jakautuu semanttisesti samaa aihepiiriä käsitteleviin temaattisiin osiin. Koska puheenaihe on tehty tutuksi tekstin alussa, liittyvät jäljempänä tulevat teemat semanttisesti pääteemaan. Näin siis *tietokone* (ehkä laajemmin ymmär-

rettynä tietotekniikka) toimii hyperteemana, jonka alateemoja ovat mm. *internet, sähköposti, sähköiset verkot, koneet ja sovellukset, blogit ja pelit*.

Johdonmukainen erittelemisen jakautuvan teeman avulla on aineistossa erikoisuus, ja ylipäättäänkin jakautuvaa teemaa löytyy vain 5 kirjoitelmasta. Kyseiset tematisoinnit liittyvät yleensä siihen, että reemana toimiva yleiskäsite saa tarkennuksia esimerkeistä, jotka esiintyvät seuraavan/seuraavien virkkeiden teemapaikalla.

4.5 Pääteltävä teema

Pääteltävästä teemasta puhutaan silloin, kun teemaksi nouseva tarkoite ei ole suoraan esiintynyt missään edeltävässä teemassa tai reemassa. Kirjoittaja olettaa, että lukija pystyy päättämään tarkoitteen ja yhdistämään sen osaksi tekstiä. Daneš (1974: 119–120) pitää pääteltävänä teemana myös ns. hyperteemaa, jossa joukolla alemman tason teemoja on yhteys yläteemaan. Lause- tai virketason teemat ovat toisin sanoen pääteltävissä hyperteemasta, joka voi olla esillä (esimerkiksi otsikko) tai tulkinnallinen. Shore (2008: 42) määrittelee pääteltävän teeman sellaiseksi, joka ei perustu pysyvään eikä etenevään teemankulkuun.

Koska aineisto koostuu kielenoppijoiden teksteistä, on kirjoitelmia tarkasteltava osin eri näkökulmasta kuin natiivikirjoittajien tekstejä. Tämä korostuu nimenomaan pääteltävän teeman kohdalla, sillä kyseisessä aineistossa pääteltäväksi teemaksi on luokiteltu lähinnä sellaisia teemankulkuja, joissa pääteltävyys liittyy virheelliseen tai epäselvään ilmaisuun. Pääteltäviksi luokiteltavat teemat on jaettu neljään ryhmään: 1) teksteihin, joissa pronominin korrelaationsuhde on väärä tai korrelaatti puuttuu kokonaan, 2) teksteihin, joissa kirjoittaja aloittaa tekstin vastaamalla suoraa tai viittaamalla otsikossa tai tehtävänannossa esitettyyn kysymykseen tai väittämään, 3) teksteihin, joissa teemankulku perustuu assosiaatioon ja 4) teksteihin, joissa teeman liittyminen joko toisiinsa ja/tai yläteemaan on jollakin tavalla hatara tai yhteyttä ei ole.

Seuraavassa esimerkkejä epäselvästä korrelaatista. Lukijan siis on pääteltävä oikea viittaussuhde.

(33) ---Koska *bensan hinnat* vaan nousevat ja tulevaisuudessa *se* loppuu.---

(taso 3, mies, äidinkieli viro)

(34) ---Mutta minun mielestäni, ympäristön suojelu on jokaisen erillisen ihmisen toimista kiinni. Jokapäiväisessä elämässä *sellainen käyttäytyminen* on aika helppoa eikä tuote mitään vaikeuksia.

(taso 4, mies, äidinkieli venäjä)

(35) ---Viimeinen huono asia omasta autosta on, että oman auton omistajaa tuhlaa enemmän energia mukavan vuoksi. *Se* on epähyödyllinen ilmanmuutokseen.

(taso 3, nainen, äidinkieli kiina)

Toisaalta myös virheellisesti, eräänlaisena muodollisena subjektina käytetty *se*, ohjaa lukijaa etsimään korrelaattia, vaikka sitä ei olekaan:

(36) Itseni asuun omakotitalossa, ehkä on vaikea kuvitella kerrostalo elämä multa ymmärän että on vaikea jollekin tupakka haju, *se* on paras ratkaisu rakennetaan erikseen tupakka huone että kaikki tupakkoivat ihmiset pääsevät nauttimaan "Röökki".

(taso 3, mies, äidinkieli arabia)

(37) Minulla on kokemuksia siitä, miten oli vaikea ilman tietokenetta. *Se* oli aina vaikea lähettää tai saada kirjetta tai viestia, tai lukea uutisia.

(taso 3, mies, äidinkieli arabia)

Toisen ryhmän muodostavat tapaukset, joissa kirjoittaja aloittaa tekstin vastaamalla suoraan tai viittaamalla otsikossa tai tehtävänannossa esitettyyn kysymykseen tai väittämään. Esimerkeissä 38 ja 39, kuten vastaavissa tapauksissa yleensäkin, teema kuitenkin täsmentyy tekstissä myöhemmin.

Otsikko on Voiko tavallinen ihminen vaikuttaa luonnon ja ympäristön säilymiseen puhtaana. Kirjoitelman alku:

(38) Totta kai *se* voi vaikuttaa luonnon säilymiseen puhtaana. Mutta minusta tuntuu että 40% ihmisistä ei ajatelee *siitä* yhtään.

(taso 3, mies, äidinkieli venäjä)

Otsikko on Pitäisikö parveketupakointi kieltää? Kirjoitelman alku:

(39) Jos olisi *semmonen laki* olisi hyvä koska itse asun kerrostalossa ja itse olen samassa tilanteessa. Suomessa, sekä koko maailmassa, valitettavasti vuosittain on enemmän ja enemmän tupakointiuhria.

(taso 3, nainen, äidinkieli venäjä)

Kolmanteen ryhmään kuuluvat tekstit, joissa teemankulku perustuu assosiaatioon. Osaamme liittää tietyn sanan automaattisesti osaksi annettua informaatiota, vaikka selkeää kytköstä ei tekstissä olisikaan. Pääteltyvyys liittyy myös ns. muistilingvistiikkaan. Sen mukaan ihmisillä on sisäänrakennettuna kyky käyttää hyväkseen aikaisempia tietojaa ja kokemuksiaan. Yksittäiset käsitteet herättävät tekstin vastaanottajan mielessä joukon semanttisesti lähellä olevia, samaan merkityskenttään kuuluvia käsitteitä, ja tekstissä olevat ajatukset puolestaan herättävät joukon tekstin asiayhteyteen sopivia päätelmiä. Esimerkiksi jos tekstissä on sana *koulu*, niin myös sellaiset tarkoitteet kuin *opettaja*, *oppilas*, (jne.) olisivat tavallaan myös jo aktivoituneina muistissa. Näin tekstin vastaanottaja voi mielessään ennakoita käsitteistöä ja täydentää semanttista informaatiota. (Kauppinen & Laurinen 1984: 32–33, 38–40.)

Tekstin ymmärtäminen perustuu siis aina jossakin määrin assosiaatioihin. Tässä assosiaatioon perustuvan teemankulku on kuitenkin rajattu koskemaan vain sellaisia tapauksia, joissa assosiaatiokytkentä ei ole täysin ilmeistä vaan liittyy puutteelliseen kielitaitoon: kyvyttömyyteen ilmaista lauseiden välisiä suhteita täsmällisesti esimerkiksi sidosteisuutta ja selkeitä korrelaatioita käyttämällä. Yleensä aineistossani esiintyvät pääteltävät teemat vaativat lukijalta runsaasti semanttisten "aukkojen" täyttämistä.

Esimerkki 40 edustaa aineistossa melko yleistä teemankulkua, jossa teksti on ymmärrettävää ja teemankulun kannalta pääosin perusteltua mutta jossa teksti katkeaa välillä temaattisesti irralliseen ja vain löyhästi pääteemaan assosioitavaan alateemaan.

- (40) Tupakointi on vaarallinen ja tupakan savukin, Ihmiset poltavat tupakkaa, vaikka astma on suuri ongelma meidän maassa ja koko maailmassa. *Keuhkosyöpä* on hirveä sairaus.

(taso 3 nainen, äidinkieli venäjä)

Viimeisen pääteltävän teeman alajoukon muodostavat tekstit, joissa teeman liittyminen joko toisiinsa ja/tai yläteemaan on jollakin tavalla hatara tai yhteyttä ei ole. Tähän on luokiteltu myös tekstit, joissa kirjoittajan näkemys/ mielipide ei välity eli tehtävänanto ei täyty, vaikka teksti voi olla näennäisen sujuvaakin.

- (41) *Turhaa jätettä*-vanhat kännykät, tietokoneet, ruokapakkaukset. *Tämä ongelma* on maailman suosittu. *Tavallinen kansalainen* ei huomaa, että turhat jätet aiheuttavat luonnon ongelmaa. **Mutta ihmiset**, jotka olivat kiinnostunut ympäristön suojelusta, tutkivat paljon ja työskentelevät monta vuotta. **Nyt** kastotaan mitä tapahtuu ilmanmuutosta, josta keskustellaan aina. *Ekologilaiset* käsittelevät tätä asiaa.

(taso 3, nainen, äidinkieli arabia)

Tekstin yksittäiset virkkeet ovat ymmärrettäviä ja kirjoittaja hallitsee alisteisuuden ja relatiivisuuden lauseiden yhdistämisen keinoina. Myös teemojen vaihtuminen on osoitettu (*mutta, nyt*). Paikoin teemankulku on loogista: *turhaa jätettä – tämä ongelma, tavallinen kansalainen – ihmiset*. Kuitenkin tekstin kokonaisuus teemankulun kannalta jää hajanaiseksi. Kirjoittajan ajatus ei välity ilman lukijan aktiivista pyrkimystä täyttää informaatiokulun puutteet.

- (42) Miksi *kaikilla* on nykyisin niin kiire? *Se* on totta. Jos katsoa ympärille, voi huomata, että *kaikilla* on kiire. *Kaikki* juoksevat johonkin. *Kaikilla* on paljon hommia. *Pesukoneella* voi pestä, *tiskikoneella* voi tiskata, *imurilla* voi imuroida. *Ihminen* voi levätä ja kadsoa televisioita. Vielä *hän* voi matkustaa ja viettää aikaa perheensä kanssa. Tiedän, että maailmaa muuttuu. Sen takia täytyy opiskella koko ajan. Täytyy yrittää saada paljon tietoja ammattia varten. Ei saa unohtaa, että *perhe* on myös tärkeä asia elämässä. *Terveys* myös kuuluu asiaan. Täytyy mennä nukkumaan

ajoissa ja nukkua enintään 7 tuntia. Kun ei ole terveyttä, rahaa ei auta. Toiselta puolelta *me* elämme vain kerran ja *maailmassa* on niin paljon mielenkiintoisia.

(taso 3 nainen, äidinkieli venäjä)

Esimerkissä on sama ongelma kuin edellisessäkin. Kirjoittaja kuljettaa monenlaista informaatiota monin eri tavoin (esim. jatkuva teema: *kaikki, ihminen – hän*). Hän osaa käyttää tehokeinona tiettyjen rakenteiden toistoa ja tuntee monia koheesiokeinoja. Kuitenkin teksti kokonaisuutena jää epäselväksi teemankulun ja informaatorakenteen näkökulmasta. Yhteyttä alussa esitettyyn ja aiheena olevaan kysymykseen on vaikea havaita. Myös virkkeiden väliset semanttiset suhteet jäävät lukijan päättelyn varaan.

Näennäinen pintasujuvuus on joskus hämäävää. Jos yksittäiset virkkeet ovat ymmärrettäviä ja suhteellisen virheettömiä, teksti vaikuttaa sujuvalta. Kuitenkin tekstin kokonaisuudessa ja informaation annostelussa voi olla suuriakin ongelmia. Toisaalta päinvastaisessa tapauksessa epäselvän kieliasun taustalta voi joskus löytyä suhteellisen koherentti temaattinen rakenne, jolloin teksti on suhteellisen ymmärrettävää kielen puutteellisuuksista huolimatta. Temaattisella rakenteella on siis merkittävä osa tekstikokonaisuuden ymmärtämisen kannalta, ja erilaiset informaatorakenteen ilmenemismuodot kertovat osaltaan kielitaidon moninaisuudesta.

Kaikista aineiston kirjoitelmista yli kolmasosassa (noin 30/80) on mukana jonkin pääteltäväksi luokiteltava teemankulku. Pääteltäväksi luokiteltavia teemoja on suunnilleen saman verran molemmilla taitotasolla, mutta päättelyn luonne taitotasojen välillä poikkeaa selkeästi toisistaan. Taitotasolla 4 päättelyä vaatii yksinomaan epäselvä korrelaatio suhde, kun taas taitotasolla 3 on edellisen lisäksi mukana myös tapauksia, joissa tekstin temaattinen rakenne on epäselvä. Näissä kirjoitelmissa ongelmana ovat yleensä puuttuvat kytkökset lauseiden/virkeiden väliltä.

4.6 Epämääräinen teema

Aineistossa on 2 tekstiä, joissa teemaprogressiota on mahdoton havaita. Kysymyksessä ovat erittäin heikkotasoiset tekstit – niin rakenteen, sanaston kuin teemankulunkin osalta. Ongelma ei siis liity pelkästään informaationkulkuun, vaan myös sanaston ja rakenteiden epätarkkuuteen. Todennäköisesti kyseiset tekstit eivät ole yltäneet arvosanaan 3.

Otsikko on Onko kauppakeskuksia jo rakennettu tarpeeksi?

- (43) Minä asun tamperella se on hyva kaupunki, ja Paljon kauppaja jossa hyvass palvelut. Mutta tamperella on vahitään korkia rakennuksia mutta Se on riittavasti jos olla loma tai Jotain asia ja ei ole uutta rakenta vai jäädä vanha kauppat kun minä käy eri maaissa minä näin että, Suomessa on Parampi maa ja rauhalinen maa tämä on totta muttkun tule moderni kauppat ja koristellaita Paljon tämä on tarkia asiaa koska kun turistit tulevat meidän kaupungssa se on hyvä illmutus kaupungista.

(taso 3, nainen, äidinkieli arabia)

Otsikko on Miksi kaikilla on nykyisin niin kiire?

- (44) Nykyän ihmisille on tosi kiire, kaikki on muuttunut, ei niin kuin ennen. Ensin Pitä valmistaudua Kun lapset halua nukkua myöhän. on väärin antaa heillä valvoa myöhän. Joskos bussit myöhästyvät Ja Jos Pääsee autolla liikennon valot on aina turha Päästä niiden ohi kun on aina Punaista. Sitten on työn ajat alkaavat melkein Saman aikaan. Jos liikenne Järjestetään parempi, sille voi helpottaa. Ja kaikki tiet kulkee keskustaan Talvilla on viellä vaikeamPaa, kun lumet estää ihmiset

(taso 3, mies, äidinkieli arabia)

Selvää on, että pääteltävän teeman ja oman luokitukseni, epämääräisen teeman, selkeä kategorisointi on mahdotonta. Heikoissakin teksteissä on yleensä jokin teeman kuljettamisen logiikka, joskin sitä saattaa olla vaikea havaita kielen puutteellisuuksien takia. Informaatorakenne on siis olemassa, mutta vaatii "ymmärtävää" lukemista. Esimerkki 44 edustaa tekstiä, joka sijoittuu pääteltävän ja epämääräisen teeman välimaastoon juuri siksi, että jonkinlaista etenevää teemankulkua tekstissä on mutta sen liittäminen yläteemaan jää täysin lukijan varaan. Johtopäätösten tekeminen tekstin argumenteista tehtävänannon/ otsikon näkökulmasta ei siis avaudu ilman vastaanottajan aktiivista päättely-

prosessia. Teemankulun on kuitenkin luokiteltu epämääräiseksi, koska tekstin lukijaltaan vaatima päättely tehtävänannon kannalta on jo enemmän tulkintaa kuin normaalia päättelyä. Lukijan päättelykyky on tietysti myös subjektiivista, joten absoluuttista totuutta siitä, milloin teemankulku on pääteltävissä, milloin taas ei, lienee mahdoton sanoa. Yleistyksenä kuitenkin todettakoon, että temaattiselta rakenteeltaan kaikkein heikoimmista teksteistä puuttuvat tekstiä jäsentävät ideavirkkeet ja teeman vaihtumisen osoittimet. Teksti on sarja toisiinsa liittymättömiä tai vain etäisesti toisiinsa yhteydessä olevia virkkeitä, joissa teeman kulku katkeaa lähes jokaisen virkkeen jälkeen, mikäli virke-/lauserajoja ylipäättään pystyy tunnistamaan.

4.7 Muu tekstiä jäsentävä aines

Teeman ja reeman lisäksi lauseen alussa voi olla myös ainesta, jolla kirjoittaja jäsentelee ja kommentoi tekstiä mutta joka ei kuitenkaan ole varsinaista temaattista ainesta. Tätä tekstiä tekstistä kutsutaan myös metatekstiksi. Ei-temaattiset ainekset voidaan jaotella kolmeen ryhmään, joita ovat 1) tekstiä jäsentävä aines, muun muassa ilmaukset *ensiksi, lopuksi, kaiken kaikkiaan, toisin sanoen, esimerkiksi, toisaalta* 2) kirjoittajan kannanotot, esimerkiksi *joskus tuntuu, en usko, huulen, tärkeintä on, varmasti* ja 3) tiedon alkuperää ilmaisevat osat kuten *monen mielestä, Raamatun mukaan*. (Kauppinen & Laurinen 1984:204.)

Yleisimmin kirjoittaja jäsentelee tekstiään omilla kannanotoillaan ja kommenteillaan. Seuraavaksi yleisin tapa on *ensiksi – toiseksi* -tyyppiset ilmaukset. Kuitenkin kirjoittajat käyttävät jäsenystä vain harvoin systemaattisesti koko tekstissä. Tyypillisin on tapaus, jossa kirjoittaja kommentoi tai jäsentelee jotakin tekstin osaa valtaosan tekstistä jäädessä jäsenyksen ulkopuolelle. Esimerkit 45 ja 46 edustavat kuitenkin koko tekstin kattavaa ja systemaattisesti käytettyä jäsentelyä. Ensimmäisessä esimerkissä jäsentelytapana ovat omat kannanotot sekä "numerointi", joskin se on puutteellinen, mutta juuri näin ollen aineistossa tavanomainen jäsentämistapa.

(45) **Minun mielestäni** paras hoitopaikka pienelle lapselle on oma koti, koska lapsi kasvaa vanhempien rakkauden avulla. **Toisaalta** lapsilla on paljon mahdollisuuksia opiskella erilaisia perus elämän tapoja vanhemmalta. **kolmas**, jos lapsi kasvaa isä ja äidin kanssa koko aika, sieltä ilmastuu myös yhteisymmärryys lapsen ja vanhempien välillä mahdollisuuksia riittäjä tulevaisuudessa.

Tarvoitukseni ei ole että päiväkotia on huono hoitopaikka, mutta **tämä on vain oma mielipide.**

ymmärrän täysin että päiväkotia on yksi suomen yhteiskunnan tärkeä hoitopaikka. **tiedän myöskin** että jos vanhemmat ovat töissä lapsille tarvitaan hoitopaikka ja päiväkotia on **ymmärtääkseni** ainoa paikka johon luotaan hoittaa lapsia.

lopussa suosittelen että lapsilla on hyvä olla vanhempien luona lähes koko alaikäisenä aikana.

(taso 3, mies, äidinkieli arabia)

Esimerkissä 46 kirjoittaja jäsentää tekstiä kannanotoillaan:

(46) **Luullin**, että aiheesta pitää vielä puhua, koska bensahinnat on nousut huipulle. --On hyvä päästää töihin bussilla ja se on myös halpaa. **Olen sitä mieltä**, mutta linjaauto kulku bensalla. --- **Olen sitä mieltä**, että tarvitsemme yleisiä kulkuneuvoja, mutta ei sellaisia, jotka toimivat bensalla. **Ehdotan** että sähkö on paras polttoaine kuljetusvälineille nyt ja tulevaisuudessa, **minä ja kaikki me ymmärrämme**, että öljy loppuu ja siksi on parasta etsiä vaihtoehtoja. **Suosittelen** ottaa huomion, että muuttokseet valtion ja kunnan tasolla liikennealalla on pitkäaikaiset ja kalliit prosessit. --- **Luullen** että sähköllä on tulevaisuus myös liikennealalla ja toivon, että 10 vuoteen kuluttua kaikista kaupungeista on poistettu ja on poistunut bensa haju.

(taso 3, mies, äidinkieli viro)

Kirjoittajat ovat käsitelleet valitsemaansa aihetta yleensä täysin subjektiivisesta näkökulmasta, mihin mielipide tekstilajina ehkä kielenoppijoita ensisijaisesti ohjaakin. Tiedon alkuperään viittaavaa jäsenystä oli ainoastaan muutamassa tekstissä (esimerkit 47 – 49).

- (47) **Psykologin tutkimuksien mukaan** kauniit ihmiset ovat paremmassa tilanteessa , koska heidän ulkonäky auttaa työ saamaan sekä uran kehittämään huomattavasti. Olen täysin samaa mieltä.

(taso 4, nainen, äidinkieli venäjä)

- (48) **On olemassa tutkijat**, jotka sanovat että matkapuhelimet vaikuttavat ihmisten terveyttä.

(taso 4, nainen, äidinkieli venäjä)

- (49) **Tutkimukset osoittavat** että epäterveelliset ruoat vaikuttavat negatiivisesti lasten kehitykseen.

(taso 4, nainen, äidinkieli arabia)

Jonkinlaista metatekstiä esiintyi yli puolella (46/80) kirjoittajista. Osittain metatekstin suurta määrää selittää kirjoitelmien tehtävänanto: kyseessä on mielipidekirjoitus, joka on luontevaa aloittaa fraaseilla *minun mielestäni*, *minusta* tmv. ja jossa kirjoittajan kannanotot kuuluvat tekstilajiin. Hämmästyttäviä ehkä lähinnä herättääkin se, että metateksti kuitenkin puuttui kokonaan niinkin monesta kirjoitelmasta. Kielitaidon tasolla 3 esiintyy runsaasti *minun mielestäni* -tyyppistä aloitusta, kun taas muut tekstin jäsentämistavat keskittyvät pääasiassa tasolle 4. Keskitason, erityisesti tasolle 3 arvioituissa, teksteissä kirjoittajien keinot kuljettaa informaatiota loogisesti ja sidosteisesti ilman metatekstiä ovat vielä puutteelliset. Metatekstillä on siis havaintoni mukaan informaatiorakennetta selkeästi strukturoiva ja selkeyttävä vaikutus.

5 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

5.1 Taitotasojen 3 ja 4 vertailua

Lähes kaikissa taitotasolle 3 ja 4 arvioituissa teksteissä on käytetty useita eri teeman kuljettamisen tapoja sekaisin, mikä onkin luonnollista – näinhän teksteissä yleensäkin tapahtuu. Keskitason teksteissä yleistä on kuitenkin vielä informaation kuljettamiseen liittyvät ongelmat; teema–reema -vaihtelu on usein perustelematonta ja/tai vaatii ymmärtävää lukijaa täyttämään temaattisen rakenteen puutteet. Teemankulultaan täysin tai lähes täysin koherentteja tekstejä on taitotasolle 4 arvioituista teksteistä noin puolet, kun vastaava luku taitotasolla 3 on vain noin kahdeksasosa (6/40). Seuraavassa esittämäni havainnot ovat yleistyksiä. Molemmilta taitotasoilta löytyy joitakin esimerkkejä myös yleisestä tendenssistä poikkeavista ilmiöistä.

Jatkuvan teeman käyttämisessä ei taitotasojen välillä ole merkittävää määrällistä eroa. Molemmilla tasoilla jatkuvaa teemaa esiintyy noin 2/3:lla kirjoittajista. Sen sijaan tasolla 3 kyseinen teematyyppi on selkeästi yleisin, kun taas tasolla 4 yleisintä on lineaarisen teeman käyttäminen. Näin ollen siis tasolla 3 on vielä tavallista rakentaa teksti kokonaan yhden tai kahden teemana toistuvan lekseemin varaan. Teemana esiintyvä sana toistetaan sellaisenaan tai siihen viitataan pronomiinilla. Tähän liittyy myös tekstin luetelomaisuus, jota esiintyy ainoastaan tasolla 3. Tasolla 4 teemana toistuvaan tarkoitteeseen viitataan monipuolisemmin, esimerkiksi pro-sanoilla, joista yleisin on ajankohtaan viittaava *silloin*. Tasolla 3 esiintyvät pro-adverbit ovat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta viroa äidinkielenään puhuvien kirjoittajien teksteistä, mikä implikoi pro-adverbien käyttämisen jatkuvan teeman yhteydessä osoittavan jo suhteellisen kehittyntä sidosteisuuden keinovalikkoa.

Kuten edellä mainitsin, lineaarisesti etenevä teema on taitotason 4 yleisin teeman kuljettamisen tyyppi. Sitä esiintyy noin 3/4:ssa (29/40) kirjoitelmista, kun taitotasolla 3 vastaavaa teemankulkua on noin puolessa (18/40) kirjoitelmista. Lineaarista teemaa käytetään jatkuvan teeman kanssa yhdessä, mutta niin, että taitotasolla 4 lineaarinen teema on vallitsevana. Tasolla 4 teksti siis rakentuu useimmin monien eri teematarkoitteiden va-

raan, kun tasolla 3 samaa puheenaihetta kuljetetaan läpi koko tekstin. Toisaalta edes tasolla 4 lineaarinen teema ei yleensä etene yhtä tai kahta virkettä pidempään, mikä tekstissä näkyy argumentaation suppeutena. Voikin yleistäen sanoa, että tasolla 4 teemankulku on suhteellisen selkeä ja loogisesti etenevä mutta teeman kehittelyä ei juurikaan tapahdu, mikä ilmenee tekstin sisällöllisenä suppeutena.

Edeltävän lauseen reema muuttuu teemaksi yleisimmin siten, että reematarkoite toistetaan tai siihen viitataan pronomiinilla. Toisaalta myös erilaisten lauseenalkuisten adverbialimääritteiden ja konnektiivien käyttö on etenevän teeman yhteydessä suhteellisen yleistä molemmilla taitotasolla. Huomioitavaa onkin, että vaikka sanajärjestystä ei vielä keskitasolla osata käyttää asioiden korostamisessa ja painotusten esiintuomisessa, aikaan ja paikkaan viittaavien adverbien käyttäminen esikentän sidossanoina näyttäisi kuitenkin onnistuvan luontevasti. Tässä ei myöskään ole havaittavissa selkeää eroa taitotasojen välillä.

Pääteltävän teeman osuus aineistossani on ehkä hieman yllättävästi suunnilleen sama molemmilla taitotasolla. Sen sijaan pääteltävyyden laadussa on eroa. Molemmilla taitotasolla esiintyy runsaasti virheellisiä pronomiinien korrelaatteja tai pronomineja, joissa korrelaatti on niin etäällä edellisessä lauseessa, että yhteyttä on vaikea havaita. Tästä huolimatta teksti on kuitenkin yleensä ymmärrettävää, eivätkä korrelaattiongelmot juurikaan katkaise lukurytmiä. Korrelaatiovirheet ovatkin yleisin taitotason 4 pääteltäväksi luokittelemani teematyyppi.

Assosiaatioon perustuvaa pääteltävän teeman kulkua esiintyy ainoastaan taitotasolla 3. Kyseinen teematyyppi liittyykin tässä puutteelliseen sidoskeinojen hallintaan. Teeman vaihtumisen osoittimet ja/tai muut kytkökset aiemmin sanottuun puuttuvat tai teemat ovat vain löyhästi assosioitavissa samaan merkityskenttään kuuluviksi. Tähän kategoriaan kuuluvat myös tekstit, joissa viesti/ ajatus kokonaisuutena jää jollain tavoin ymmärtämättä. Syynä on esimerkiksi "poukkoileva" informaatorakenne, jossa yhteys otsikkoon tai tehtävänantoon ei välity.

Viestin välittymisen näkökulmasta teema–reema-analyysi näyttäisikin tarjoavan arvioimiselle yhden, arvioijien jo ehkä tiedostamattaankin käyttämän, työkalun. Viestin välittymiseen vaikuttaa se, miten informaatiota tekstissä esitetään ja miten se kytetään aiemmin sanottuun. Vaikka siis arvioinnissa ei kiinnitettäisi huomiota yksittäisiin (kieliopillisiin) sidoskeinoihin, vaan arvioitaisiin tekstiä ohjeistuksen mukaisesti kokonaisuutena (esim. Tarnanen 2011, Ahola 2012), on juuri tekstin temaattinen rakenne se, joka luo, tai päinvastaisessa tapauksessa ei luo, kokonaisvaltaista koherenssia. Näin ollen kieliopillisesti puutteellinen ja leksikaalisesti epätarkka teksti voidaan arvioida taitotasolle 3, mikäli viesti kuitenkin välittyy eli tekstin teeman kuljettamisessa on jokin loogikka. Toisaalta taitotasolla 4 vaaditaan jo kieliopillista ja leksikaalista tarkkuutta enemmän kuin tasolla 3, joten tasolla 4 pelkkä viestin välittyminen ja koherentti teema-progressio eivät riitä.

Tutkimuksen perusteella informaatorakenteen merkitys tekstin kokonaisuuden rakentamisessa on suurin juuri taitotasolla 3, jolloin teeman kuljettamisen loogisuus voi paikata muutoin heikkoa kielitaitoa. Toisaalta merkitys korostunee myös ylimmillä taitotasoilla silloin, kun kielen lingvistiset elementit ovat hallinnassa mutta tekstin jäsentämisessä saattaa olla ongelmia. Taito rakentaa teksti ja motivoitu informaatorakenne liittyvätkin paitsi kielitaitoon myös laajemmin oppijan kognitiivisiin valmiuksiin.

5.2 Taustamuuttujien vaikutus

Tutkimusten mukaan kirjoittaminen on kielenoppimisessa kolmas kehitysvaihe puhumisen ja lukemisen oppimisen jälkeen ja samalla myös vaativin kielellisen ilmaisun muoto, sillä sen edellytyksenä ovat puheen ymmärtäminen sekä tietoisuus kielestä ja sen rakenteesta (Alahuhta 1982: 32). Myös Yleisten kielitutkintojen kielitaitoprofiileita vertailtaessa kirjoittamisen taito on osoittautunut heikoimmaksi osa-alueeksi puheen- ja tekstinymmärtämisen ollessa vahvimmat (Tarnanen, Härmälä & Neittaanmäki 2010: 66). Tähän lienevät syynä paitsi kirjoittamisen vaatimat laajemmat kognitiiviset taidot, myös todennäköisesti se, että tekstien kirjoittaminen saattaa olla kokelaille ylipäättään vierasta: jollei työelämässä tarvitse tekstintuottamistaitoja, ei niitä arkielämässä tule

harjoiteltua.

S2-oppijan kirjoitustaitoon, kuten kielitaitoon yleensäkin, vaikuttavat monet taustamuuttajat, niin oppijan sisäiset kuin ulkoisetkin tekijät. Sisäisiä tekijöitä ovat esimerkiksi oppijan muisti, kognitiiviset kyvyt, kielellinen tietoisuus ja motivaatio (esim. Ellis 2000: 5). Tässä tarkastelun kohteena ovat kuitenkin ulkoisiin tekijöihin kuuluvat oppijan äidinkieli sekä koulutustausta, joilla tosin molemmilla on vaikutusta sisäisiin tekijöihin.

Koska kokelaat ilmoittavat testin yhteydessä taustatietonsa itse, eivät tiedot ole täysin luotettavia. Esimerkiksi koulutustietoja kysyttäessä kokelaan saattaa olla vaikea arvioida omassa maassa hankitun koulutuksen vastaavuutta. Näin esimerkiksi monet ilmoittavat peruskoulutukseen yliopiston, vaikkei tutkintoa voisikaan rinnastaa Suomen vastaavaan. (Ahola 2012.)

Aineiston teksteistä erottui selvästi kaksi ryhmää, joissa toisessa teemankulku taitotasosta riippumatta oli poikkeuksetta perusteltu ja suhteellisen aukoton, kun taas toisessa ryhmässä valtaosassa tekstejä temaattisessa rakenteessa oli joitakin puutteita. Edellisen ryhmän muodostavat viroa, jälkimmäisen arabiaa äidinkielenään puhuvien oppijoiden tekstit. Lienee selvää, että viron ja suomen kielen rakenteellinen samankaltaisuus korreloi myös teeman kuljettamisen samankaltaisuuden kanssa. Arabian, kiinan ja venäjän kielet eroavat suomen kielestä niin rakenteeltaan kuin kirjoitusjärjestelmältäänkin. Kuitenkin vain arabiankielisten oppijoiden tekstit erottuivat epäselvällä teemankulullaan. Äidinkielen vaikutus ei siis ole ainoa selittävä tekijä, vaan esimerkiksi koulutuksella ja/tai kulttuurisella läheisyydellä näyttäisi olevan merkitystä tekstin rakentamisen (laajemmin kirjoitustaidon) hallitsemisessa. Esimerkiksi venäjän äidinkielekseen ilmoittaneiden tekstit ovat yleisesti ottaen melko jäsenneiltyjä ja informaatorakenteeltaan selkeästi eteneviä. Tätä selittänevät sekä kulttuuriset että koulutukselliset tekijät. Venäjänkielisten joukossa nimittäin koulutustaso on suhteellisen korkea. Koulutuksen on todettu auttavan kirjallisten konventioiden omaksumisessa, tapahtuupa omaksuminen sitten omalla tai vieraalla kielellä (Ahola 2012).

Heikko tekninen kirjoitustaito vaikuttaa heikentävästi sekä tekstin sisällön pituuteen että laatuun (Mäkihonko 2006: 11). Alimman tason toiminnot, kuten kirjainmuotojen muistaminen ja tuottaminen tai sanojen ja lauseiden rakentaminen vaativat kokemattoman kirjoittajan koko huomion, jolloin häneltä ei jää enää kognitiivista kapasiteettia ylemmän tason toimintoihin (Linnakylä 1983: 41). Vielä keskitasollakin voi kirjoittamisen tekninen suorittaminen olla haastavaa niille oppijoille, jotka ovat opetelleet länsimaisen kirjoitussysteemin vasta aikuisiällä Suomessa. Venäjänkielisillä tämä taito on yleensä hallussa jo Suomeen muutettaessa, mikä osaltaan selittänee heidän parempaa suoriutumistaan esimerkiksi arabiankielisiin verrattuna.

Arabian ja kiinan kielen puhujien kulttuurinen etäisyys lienee samankaltainen Suomeen nähden. Tässä aineistossa kiinankielisten oppijoiden tekstit eivät kuitenkaan erottuneet teemankulultaan samaan tapaan kuin arabiaa äidinkielenään puhuvien tekstit. Looginen selitys olisi koulutustausta, mutta tässä se ei kuitenkaan toimi selittävänä tekijänä, mikäli luotetaan informanttien antamiin tietoihin. Arabian puhujien koulutustausta oli yllättävän korkea: pelkän perus- tai kansakoulun ilmoitti käyneensä vain 5 kokelasta 20:stä, kun taas yliopistotutkinnon suorittaneita oli noin puolet. Tiedot eivät vaikuta aivan luotettavilta. Tosin myös itse koulutuksen sisältö on kulttuurisidonnaista eivätkä oppiarvot yleensä täysin vastaa toisiaan. Yksi selkeä arabiankielisten ja muiden kieliryhmien välinen ero on se, että Suomessa asuva arabiankielinen vähemmistö koostuu pääasiassa Irakista tulleista pakolaisista tai turvapaikanhakijoista (www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka_ ja_pakolaistilastot). Tämän taustan vaikutus kielenoppimiseen ja tässä tapauksessa nimenomaan tekstin tuottamisen taitoihin on tietysti täysin spekulatiivista.

Kirjallinen ilmaisu, kuten muukin kielenkäyttö, on aina sidoksissa kielenkäyttöalueen kulttuuriin, muun muassa tiettyihin ilmaisu- ja tekstin järjestämisen tapoihin (Luukka 2001: 8). Nämä saattavat poiketa paljonkin siitä, mihin kielenoppija on tottunut omassa äidinkielessään. Valitettavasti en kykene vertailemaan suomea ja arabiaa siinä suhteessa, poikkeako informaation jäsentäminen arabian kielessä oleellisesti suomen vastaa-

vasta. Tämä saattaisi tarjota yhden selitysmallin juuri arabiankielisten oppijoiden temaattista rakennetta koskeviin ongelmiin.

5.3 Lopuksi

Tutkimuksessani tarkastelin aikuisten S2-oppijoiden tekstien viestinnällistä rakennetta selvittelemällä niitä tapoja, joilla kielenoppijat kuljettavat teemoja ja reemoja teksteis- sään, sekä pohdin oppijan äidinkielen, koulutuksen ja kulttuurisen etäisyyden mahdol- lista vaikutusta tuloksiin.

Koska arabiankielisten ryhmä erosi selvästi muista kieliryhmistä tekstien temaattisen rakenteen suhteen⁵ olisikin mielenkiintoista selvittää tarkemmin, mitkä tekijät ohjaavat kirjoittajien tekstin "rakentamista"; mikä osuus on opetuksella, miten paljon taas vaikut- tavat esimerkiksi oman äidinkielen kirjalliset konventiot ja niiden transferenssi opitta- vaan kieleen. Toisaalta olisi mielenkiintoista tutkia tekstien temaattista rakennetta myös ylimmillä kielitaidon tasoilla (Yki 5 ja 6) ja nähdä, tasoittuvatko eri kieliryhmien väliset erot selvästi jo taitotasolla 5. Näyttäisi nimittäin kuitenkin siltä, että tekstien temaatti- nen rakenne paranee ikään kuin automaattisesti sitä mukaa, kun lingvistiset sidoskeinot teemarakenteen osoittamiseksi lisääntyvät ja tarkentuvat.

Oman kokemuksen mukaan kirjoittamisen systemaattinen opetus ei ole aikuisten suomi toisena kielenä -opetuksessa erityisen keskeisessä asemassa. Kuitenkin myös aikuisille olisi tärkeää opettaa tekstinlaatimisen perusasioita, joista tekstin viestinnällinen rakenne on yksi oleellisimmista. Jokaiseen kieleen liittyy omat kielenkäytön konventionsa ja informaation esittämisen tapansa, joihin soisi opetuksessakin kiinnitettävän huomiota.

⁵Huom. tämä on yleinen havainto. Kuten luvussa 5.1 mainitsin, aineistossa on myös poikkeuksia.

AINEISTO

Yleisten kielitutkintojen korpus. Saatavissa: <http://yki-korpus.jyu.fi>. Hallinnointi
Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa:
<http://www.fsd.uta.fi>

LÄHTEET

Painetut lähteet

- AALTO, EIJA – MUSTONEN, SANNA – TUKIA, KAISA 2009: Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. *Virittäjä* 113, s. 402–423.
- ALAHUHTA, EILA 1982: Kirjoittamisen eri ulottuvuuksista. – Vähäpassi, Anneli (toim.), *Kirjoituksia kirjoittamisesta. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XXIX*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- ALHO, IRJA – KAUPPINEN, ANNELI 2008: *Käyttökielioppi*. Helsinki: SKS.
- BACHMAN, LYLE F. – PALMER, ADRIAN S. 1996: *Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests*. Oxford: Oxford University Press.
- CANALE, MICHAEL – SWAIN, MERRILL 1980: Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second language Teaching and Testing. *Applied Linguistics* 1, s.1–47.
- DANEŠ, FRANTIŠEK 1974: Functional sentence perspective and the organization of text. – František Daneš (toim.), *Papers on functional sentence perspective*, s. 106–128. Praha: Academia.
- Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys 2003*. Helsinki: WSOY.
- ELLIS, ROD 2000 [1997]: *Second Language Acquisition (the Study of Second Language Acquisition)*. Oxford: Oxford University Press.
- ENKVIST, NILS ERIK 1978: *Tekstiläingvistiikan käsitteitä*. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

- FIRBAS, JAN 1992 [1987]: On the Delimitation of the Theme in Functional Sentence Perspective. – René Dirven & Vilém Fried (toim.), *Functionalism in Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- HALLIDAY, M. A. K. 2004 [1985]: *An Introduction to Functional Grammar*. 3. painos. London: Hodder Arnold.
- HYMES, DELL 1972: Models of the interaction of language and social life. J. J. – Gumperz & D. Hymes (toim.) *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, s. 35-71. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- KAUPPINEN, ANNELI – LAURINEN, LEENA 1984: *Tekstejä teksteistä. Muisti- ja tekstilingvistiikan sovelluksista asiatekstien referoinnin problematiikkaan*. Helsinki: SKS.
- KOSKINEN, TIMO 2010: *Informaationkulku äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoissa*. Pro gradu-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrilaisien ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- LINNAKYLÄ, PIRJO 1983: *Kirjoittamisen opetuksen ja opiskelun strategiat peruskoulun keskiluokilla ja yläasteella*. Turku: Turun yliopisto.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 2001: Elämää tekstien kanssa. *Kielikuvia* 2/2001, s. 4–14. Tampere: Nykysuomen seura.
- MÄKIHONKO, MINNA 2006: *Luetun ymmärtämisen ja tuottavan kirjoittamisen kehittyminen alkuopetuksen aikana*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- SHORE, SUSANNA 2008: Lauseiden tekstuaalisesta jäsennyksestä. *Virittäjä* 112, s. 24–65.
- TARNANEN, MIRJA 2002: *Arvioija valokeilassa: suomi toisena kielenä -kirjoittamisen arviointia*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Yleisten kielitutkintojen perusteet* 2002. Opetushallitus. Helsinki.
- Yleisten kielitutkintojen perusteet* 2012. Opetushallitus. Helsinki

Painamattomat lähteet

AHOLA, SARI 2012: Alustuspuheenvuoro Yleisten kielitutkintojen arvioijakoulutuksessa 13.4.2012. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

KANSALAISSUUSLAKI *N:o 359/2003*:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359> (30.1.2012).

MAAHANMUUTTOVIRASTO:

www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot (27.4.2012).

TARNANEN, MIRJA 2011: Yleisten kielitutkintojen arvioijakoulutus 27.4.2011.

Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

TARNANEN, MIRJA, HÄRMÄLÄ, M. & R. NEITTAANMÄKI 2010: Aikuisten kielitaito ja Yleiset kielitutkinnot. – M. Garant & M. Kinnunen (toim.) *AFINLA-E: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* nro 2, s. 59–71 (17.3.2012).

VISK = HAKULINEN, AULI - VILKUNA, MARIA - KORHONEN, RIITTA -

KOIVISTO, VESA - HEINONEN, TARJA - ALHO, IRJA 2005: *Iso suomen kielioppi*. Verkkoersio (30.1.2012).

YLEISET KIELITUTKINNOT:

www.oph.fi/yleiset_kielitutkinnot (12.2.2012).